

Ganita mare

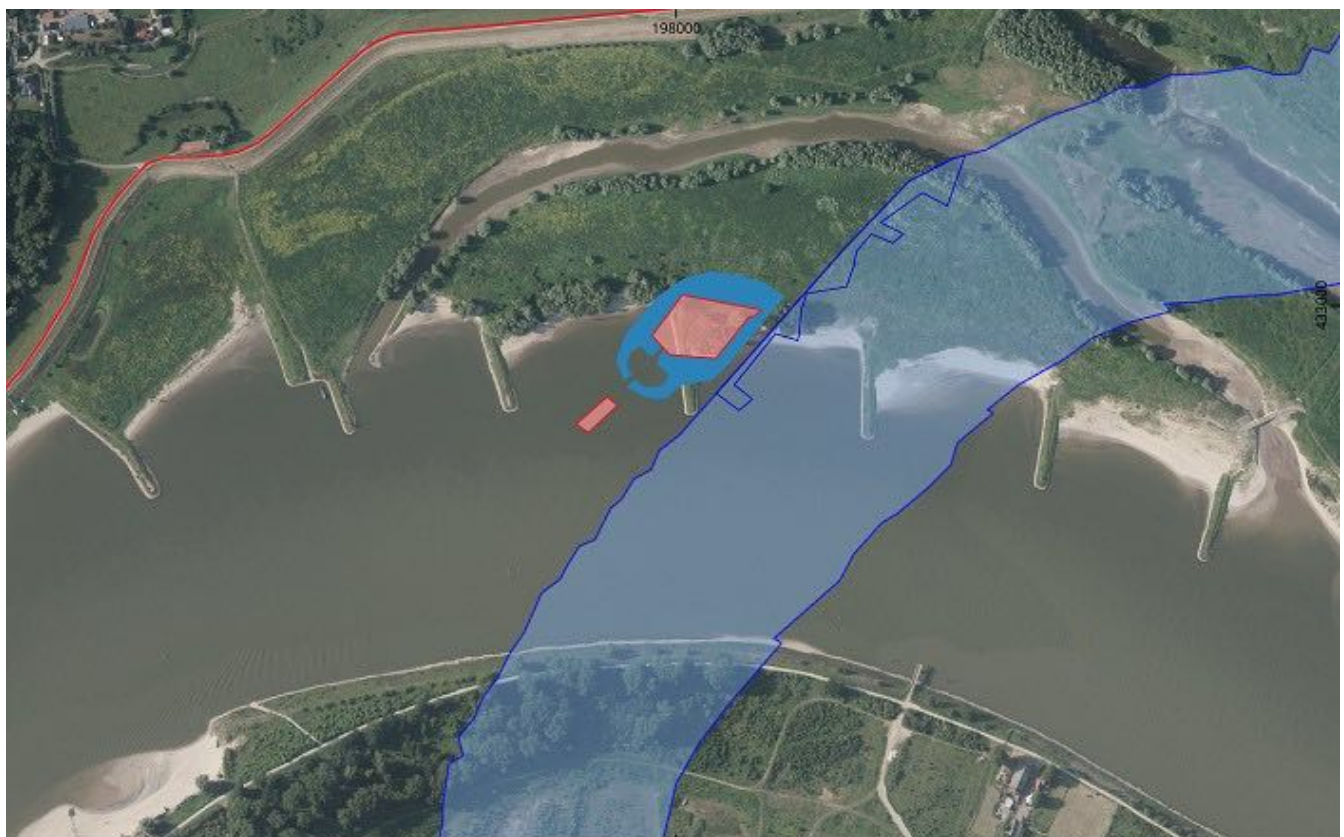
26^e jaargang nummer 3 - 2019

historische kring

• villa gannite marca •
ganite • villa gannitae marca in
pago batawa • villa ganneta • ganeta •
villa gannita hubam I • gannitta villa
ecclesia • ganita villa curtis • g
annida locus vel villa • ga
nida • gant • ganit villa
curia • gente • ge
nt • gennit • g
enth in auer
betuwe • gh
ent • gannit
ense oppidi
um • ghend •
ghendt • ghe
ntt • gaent •
gaendt • ge
nd • gendt •

gente

De ligging van Kasteel Hulhuizen 1639 - 2018

— dijken 2012 1639 Waal — 1639 rivierwerken
1639 kasteel 1639 gracht

2018 pdok luchtfoto 2018

1639 kaart Landesarchiv NRW-RW_1254_00031_01_02

0 100 200 m

Willem overmors 18 maart 2019

Uitgave van de Historische Kring Gante

Inhoud 2019-3

2	Allerlei
3-4	Jaarprogramma 2019-2020
5-11	Burgemeester neemt de benen
12-18	André Dinnissen, jonge Gendtenaar emigreerde naar Canada, deel 2
19-20	Verslag lezing Overmars kasteel Hulhuizen
21-23	De Kleine Winst
24-25	De wollef en de zeuve geitjes, Welkom nieuwe leden
26	Overleden en aanwinsten
27	Colofon

Foto voorpagina

Op de voorpagina van deze *Ganita mare* ziet u in grijsblauw aangegeven de loop van de Waal in 1639 met in rood de plaats van kasteel Hulhuizen met de kapel. Deze kaart is geprojecteerd op de topografische kaart uit 2008. Deze combinatie van kaarten is gemaakt door Willem Overmars. Zie verslag lezing Overmars op pag. 19-20.

Rabo Clubkas Campagne

Onze Historische Kring Gende heeft weer een buitengewoon resultaat bereikt in de Rabo Clubkas Campagne. Wij kregen zoveel stemmen dat we in onze regio als tweede zijn geëindigd en een cheque kregen van € 1250,-. Dit dankzij alle trouwe leden en aanhangers die ook dit jaar op ons gestemd hebben. Allemaal heel hartelijk dank daarvoor. Wij kunnen in ieder geval daardoor onze contributie gelijk houden. Ons andere doel: een speciale extra uitgave van ons kringblad volgend jaar april/mei met verhalen van Gendtse inwoners over de oorlog, is weer een beetje dichterbij gekomen. Dank, dank, dank!

Incasso contributie 2020

De incasso contributie zal bij onze leden die een machtiging hebben afgegeven, plaatsvinden in januari 2020. De contributie blijft ongewijzigd. Te weten: leden betalen € 15,- en leden met het jaarboek *Terugblik* betalen € 22,-. De laatste *Terugblik* ging over de Reformatie en had als titel *De Strijd om de Kansel*. De volgende *Terugblik* gaat over vervoer in de Betuwe. Geert Visser

heeft daarin een artikel over het Gendtse Veer en Henk Klaassen over het Pannerdensch Kanaal. Rond november komt deze *Terugblik* uit.

Iets voor u?

Wij kunnen altijd mensen gebruiken die een bepaalde hobby hebben en soms wat extra vrije tijd. Waar denken we bijvoorbeeld aan?

Wandelt u graag, dat is misschien bezorging van het kringblad in enkele straten iets voor u. Het is maar drie keer per jaar.

Vindt u het leuk om historisch onderzoek te doen, te schrijven of spelfouten te *vrubetern*, dan hebben we nog wel een plekje in onze redactie.

Bent u een puzzelfanaat? We hebben heel veel scherven bij archeologie die misschien een schaalte of potje kunnen worden.

Hebt u zoveel kennis van een stukje Gendtse geschiedenis dat u er een verhaal c.q. lezing over kunt houden? Wij horen het graag.

En er is heel erg behoefte aan iemand die interessante stukken uit onze oude filmpjes tot een nieuwe film kan monteren. Onze filmavonden zijn altijd heel erg in trek.

Laat u niet weerhouden, neem contact op met een bestuurslid of via info@historischekringgente.nl.

Veerhuis in de oorlog

Jos Banning wilde graag weten wie tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn toevlucht had gezocht in de kelders van het veerhuis in Doornenburg. Jos Rensen reageerde daarop. Zijn gezinsleden schuilen daar ooit een paar dagen voor het oorlogsgeweld. Waren er in die tijd nog meer gezinnen? Mail info@historischekringgente.nl als u het weet.

Sectie archeologie

Iedere eerste woensdag van de maanden november t/m april kunnen belangstellenden van 10.00 tot 12.00 uur bij de sectie archeologie, Gerard Janssen en Chris van Asperen, op de zolder van Villa Ganita van alles te weten komen over archeologie in Gendt en de Gendtse vondsten bekijken. U kunt er informatie over uw eigen vondst (en) krijgen en ook zelf aan de slag met sorteren, inventariseren of scherven plakken. U bent welkom.

Tentoonstelling Huissen getroffen

Van 8 september 2019 t/m 15 maart 2020 is er een tentoonstelling Huissen getroffen in De Hof van Hessen, Vierakkerstraat 39 in Huissen. De tentoonstelling omvat voorwerpen, foto's en interviews uit de periode 1940-1945.

Jaarprogramma 2019-2020

Arm en rijk in de genealogie

Lezing door: Anton Neggers
Maandag 25 november 2019 om 20.00 uur
Locatie: Villa Ganita, Nijmeegsestraat 19, Gendt

‘De geschiedenis van een of andere gewone familie, hoe nederig ook, over vijf of zes generaties volledig vertaald, zou een beter beeld geven van de toestand en de vooruitgang der maatschappij dan de meest

doorwrochte verhandeling’ Robert Southey (1774-1843).

Een stamboom is méér dan een verzameling namen, data en plaatsen. Er zijn veel manieren om van een stamboom een uitgebreide familiegeschiedenis te maken. Bijzondere bronnen, historisch onderzoek, maar ook uw eigen familiearchief kunnen u daarbij helpen. In een familiegeschiedenis spelen niet alleen mensen, maar ook hun bezittingen, levensomstandigheden en belangrijke gebeurtenissen een rol.

In deze lezing staat het thema arm en rijk centraal. We kijken hoe we bezit en welvaart kunnen terugvinden in de archieven. Aan de orde komen onder andere eigendom, armenzorg, belastingen en de bronnen waarin we hiervan sporen kunnen terugvinden.

Anton Neggers (Boxtel, 1959) is jurist en werkzaam in het hoger beroepsonderwijs.

Als genealoog en regionaal historicus is hij met name gespecialiseerd in de geschiedenis van de Meierij van 's-Hertogenbosch. Anton publiceert over genealogie en regionale geschiedenis, over onderwerpen als het plaatselijk bestuur in de achttiende eeuw, de politieke reformatie en het strafprocesrecht.

Zijn artikelen verschenen onder andere in *Campinia*, de *Brabantse Leeuw*, *InBrabant* en *Gens Nostre*. In 2007 verscheen zijn boek *Schelmen en Hontsvotten Werck*, over de moord op de drossaard van Oirschot in 1735.

Oorlogsoperaties van 17 september tot mei 1945 in de Betuwe

Lezing door Bauke Huisman
Vrijdag 17 januari om 20.00 uur
Grote zaal Providentia, Dorpstraat, Gendt

Bauke Huisman, medeoprichter van het Betuws Oorlogs Informatie Centrum (BOIC), geeft een overzicht van de militaire operaties in WOII in de oostelijke Betuwe. Hij heeft zich daarin gespecialiseerd en door de lezing krijgt men een totaalplaatje van de operaties tussen september 1944 en mei 1945 van de geallieerde troepenbewegingen. De daarmee samenhangende gebeurtenissen zoals bijv. de slag om Elst, het bombardement op Gendt en de verwoesting ervan komen aan de orde. Daarbij besteedt hij ook aandacht aan het lot van de burgerbevolking. Bauke is verbonden met en vaak te vinden in Oorlogsmuseum Niemandland, dat gelegen is naast ons kringgebouw.

Afrit Kommerdijk na de oorlog. Links in de verte het huis van Hannes Evers, rechts de huizen van Wielie Hendriks en Hentje Evers.

Weekeinde Oorlog en Vrede 17 t/m 19 januari 2020

De Gendtse viering van 75 jaar vrijheid start op 17 januari met de heropening van museum Niemandland. Het hele weekeinde van 17 t/m 19 januari staan daar vanwege vernieuwing van het museum met nieuwe indeling en ‘nieuwe’ voorwerpen uit de Tweede Wereldoorlog tal van activiteiten op het programma, zoals een bezoek van schoolklassen en een optreden van de Schutterij.

Schutterij, Parochie Maria Magdalena, Niemandland, leerlingen van de Tuin van de Vrijheid en onze kring hebben de handen ineen geslagen om er een bijzonder weekeinde van te maken. Want 's

avond op 17 januari is er dus een lezing van de kring over de oorlogsoperaties (zie hiervoor) en op zaterdag 18 januari is er waarschijnlijk zowel 's middags als 's avonds een vrijheidsviering in Providentia met filmbeelden en oude foto's die laten zien hoe de toestand in Gendt voor en na de Tweede Wereldoorlog was, afgewisseld met verhalen uit die tijd. Dit alles wordt muzikaal begeleid door de Schutterij. Het exacte programma wordt nog in de pers en op de nieuwsblog op onze website tegen december bekend gemaakt. Het wordt een weekeinde om nooit te vergeten en in ieder geval bij te wonen.

Onderwijs in Gendt

Lezing door Geert Visser

Donderdag 19 maart 2020 om 20.00 uur

Blauwe zaal, SKC De Leemhof, Dorpstraat, Gendt

Er zijn maar weinig zaken in ons land waar iedere bewoner mee te maken krijgt. Eén daarvan is de lagere school. (Sinds 1985 bestaat dit schooltype officieel niet meer, maar speken we van basisschool, de integratie van kleuter- en lager onderwijs.) Iedereen die dit leest heeft op een lagere school gezeten; de één met meer plezier dan de ander, maar herinneringen aan die tijd hebben we allemaal. Er was een tijd dat naar school gaan helemaal niet zo vanzelfsprekend was. Voordat op 1 januari 1901 de leerplicht werd ingevoerd mochten ouders kiezen of ze hun kinderen naar school

Zuster Amalberga, het eerste hoofd van de kleuterschool.

derwijs van de koster van de hervormde kerk. Katholieke scholieren waren aangewezen op het schooltje van meester Janssen in Hulhuizen.

In deze lezing vertelt Geert Visser de geschiedenis van het onderwijs in Gendt. Naast de hierboven genoemde onderwerpen gaat het onder meer over de verschillende schoolgebouwen en hun in-

stuurden. Vooral in de zomer hielden ze hun kinderen thuis om mee te helpen op het (boeren)bedrijf of (tot 1874) te werken op een van de Gendtse steenfabrieken.

Kinderen konden wel naar school. Vanaf 1801 bestaat de (openbare) lagere school, ook in Gendt. Voor die

tijd kregen protestantse kinderen enig

richting, de leerkrachten (zoals de spraakmakende juffrouw Klöpner en meester Dinnissen) en de ontwikkeling van het bijzonder (katholiek en protestants) en openbaar onderwijs. Zo kregen de Gendtse meisjes vanaf eind 1911 een katholieke school en de jongens in 1932. Vanaf dat jaar was er ook een hervormde school. Het openbaar onderwijs verdween om precies vijftig jaar later met de Tichelaar terug te keren.

Naast het kleuter- en lager onderwijs kende Gendt twee vormen van voortgezet onderwijs: de meisjes -vglo van juffrouw Willems en de landbouwschool van mijnheer Oude Ophuis. Beide schooltypen waren geen lang leven beschoren in het dorp. Hoe dat zit – en veel andere dingen – hoort u op de lezing.

Excursie: Vrijheidsmuseum Groesbeek

Zondag 17 mei 14.00 uur

Wylerbaan 4 Groesbeek

Het bevrijdingsmuseum in Groesbeek is vernieuwd en heet nu Vrijheidsmuseum. In dit jaar van de herdenking van 75 jaar bevrijding leek ons een bezoek daaraan op zijn plaats. Meestal kan gecarpoold worden vanaf Villa Ganita. Deelnemers betalen € 5,- of bezoeken het gratis met een Museumjaarkaart. U wordt verzocht deze dan mee te nemen. Voor wie wil is er een rondleiding waar maximaal 20 mensen aan kunnen deelnemen.

Verdere info leest u in de volgende Ganita mare.

Museum Niemandsland

Het oorlogsmuseum naast ons kringgebouw, Nijmeegsestraat 19 in Gendt is iedere maandagavond open van 20 tot 22 uur en vrijdags alleen op afspraak, tel. 06-34930790. Het geeft door middel van foto's en voorwerpen een uitstekend overzicht van de Tweede Wereldoorlog in Gendt en omstreken. Een bezoek zeker waard.

Burgemeester neemt de benen

Ik dacht dat hij overleden was in 1892, de Gendtse burgemeester Jacob van der Goes. In dat jaar krijgt Gendt namelijk na jaren van een Van der Goes als burgemeester een nieuwe burgervader, Bosman. Maar ik was te voorbarig, want er was meer aan de hand en dat had niks met zijn dood te maken.

Verdwijning

Eind december 1891 wordt in vele kranten gemeld dat de burgemeester van Gent, zo werd het toen nog zonder d. geschreven, verdwenen en zelfs voortvluchtig is. In een enkel geval is zelfs sprake van J.F.A. v.d. G. Het is jammer dat we uit die bronnen vrijwel niks wijs worden over de reden van zijn verdwijning. Alleen De Gelderlander heeft het op 25 december over 'financiële aange-

aan verschillende overstaten te maken. — Naar ons wordt medegedeeld zou de burgemeester van een dorp in de Betuwe uit zijne woonplaats zijn verdwenen, zonder aan het verder bestuur der gemeente enig bericht omtrent zijn vertrek te hebben achtergelaten. Sedert Donderdag der vorige week is hij niet meer in zijne gemeente gezien. Er wordt gemompeld, dat financiële aangelegenheden hem aanspoorden zijn heil te zoeken in Amerika. — Ta. Zovenaar is de twintigjarige zoon van den legenheden'. (Toen verscheen de krant dus ook nog op kerstdag!).

De meeste kranten hebben het slechts over chaos in de Gendtse gemeenteadministratie zoals de De Tijd van 26 januari 1892 (hieronder).

Men schrijft ons uit Gent (O.-Betuwe): Tot waarnemend secretaris van deze gemeente, in de plaats van den voortvluchtigen burgemeester-secretaris J. F. A. Van der Goes, is benoemd de heer J. J. A. Corman, alhier. Ten bewijze in welke wanorde genoemde burgemeester-secretaris de gemeente-administratie heeft gebracht, diene, dat de gemeente-begroting voor 1892 thans nog niet aan Ged. Staten ter goedkeuring is ingezonden.

Was er paniek of misschien wel blijdschap in Gendt over het vertrek van de burgemeester? Hoe stond het er financieel voor? De directe bronnen zoals raadsverslagen zouden uitsluitsel kunnen geven. Maar de raadsverslagen in het Gendtse archief zijn in de oorlog verloren gegaan en dus niet meer beschikbaar. Maar toch, de raadsverslagen

werden ook nogal eens gepubliceerd in het lokale weekblad De Betuwe. De oude echte exemplaren van het blad zijn weggedaan nadat ze op microfiche zijn gezet en die microfiches zijn voorradig bij het Erfgoedcentrum in Arnhem. Helaas staat er geen verslag van de gemeenteraad Gendt in de periode eind 1891 in. Van het lokale weekblad en toch af en toe 'roddelkrantje' De Betuwe zou je verwachten dat er in januari 1892 op zijn verdwijning uitgebreid wordt ingegaan en op de oorzaken ervan en dat is misschien ook wel gebeurd, maar juist het jaar 1892 ontbreekt in de microfiches. Het is of de duvel ermee speelt.

Secretaris Polderdistrict Over-Betuwe

Nu was Van der Goes ook secretaris van het Polderdistrict Over-Betuwe en misschien geven de notulen van die vergaderingen uitsluitsel. Hij blijkt op 23 oktober nog in functie aanwezig bij de vergadering van het gecombineerde college van het Polderdistrict Over-Betuwe, maar in de vergadering van 28 december is hij afwezig en is er al een vervanger. Volgens andere stukken verzoekt hij in dezelfde tijd om eervol ontslag als secretaris van het Polderdistrict (De Tijd, 22 december 1891).

Gent (O.-B.), 20 Dec. De heer J. F. A. Van der Goes, burgemeester dezer gemeente en gedurende ruim 25 jaren secretaris van het polderdistrict Over-Betuwe, heeft aan H. M. de Koningin eervol ontslag uit laatstgenoemde betrekking aangevraagd.

Het ontslag kwam er, maar niet eervol. Er werd in diverse kranten en ook in de Staatscourant zonder het predicaat 'eervol' vermelding van gemaakt. In januari werd verder overal het ontslag van Van der Goes, maar nu als burgemeester van Gendt gepubliceerd. Ook zonder vermelding 'eervol'.

Bij Koninklijk besluit van 20 Januari 1892 n°. 119 is J. F. A. Van der Goes ontslagen als secretaris van het polderdistrict Overbetuwe, provincie Gelderland.

Benoeming en ontslag uit officiële functies werden in de Staatscourant gepubliceerd, zoals hier.

Spoedig werd baron van der Felz benoemd tot waarnemend secretaris van het Polderdistrict na het vertrek van Van der Goes, maar omdat hij ook heemraad in Elst was gingen Ged. Staten daarmee niet akkoord. Toen werd het dhr. Wegener Sleeswijk.

Uit het volgende krantenbericht blijkt dat men bij het Polderdistrict na het onverwachte vertrek van Van der Goes onraad rook. Toch had hij nog enige

— Nadat door zijn heengaan naar het buitenland — men wil Amerika — de zekerheid werd verkregen, dat de heer J. F. A. Van der Goes, **burgemeester** van **Gent**, ook zijne betrekking als secretaris van de Over-Betuwe had prijs gegeven, deden zich dadelijk tal van sollicitanten, waaronder zelfs gepensioneerde officieren van hoogen rang, naar 't baantje op: — eene menigte, die nog gesta dig aangroeit, sedert in de couranten een oproeping van liefhebbers is gedaan.

Het plotseling verdwijnen van Van der Goes schijnt bij het bestuur confusie verwekt te hebben, zoodat, men de vraag hoort doen, of de titularis wel alles in goeden staat heeft achtergelaten. Er moet echter gezegd worden, dat de dijkgraaf Van Lijnden van Hemmen zijne roeping verstaat, om alles wat dan niet in den haak is, zoo mogelijk, tot orde te brengen, daar men hem in den laatsten tijd schier dagelijks aan het ambtshuis te Elst zag verschijnen. In de eerste vergadering van het college nam de heemraad Van der Feltz de waarneming van het secretariaat vrijwillig op zich; thans is deze waarneming door den dijkgraaf aan een der sollicitanten, mr. Wegener Sleeswijk, toevertrouwd. Men vertrouwt, dat over de handelingen van den verdwenen secretaris eerlang meer aan 't licht zal komen.

Haagsche Courant 29-1-1892

maanden ervoor, in augustus bij zijn 25-jarig jubileum als secretaris van het Polderdistrict dank en cadeautjes ontvangen.

— Bij de herdenking van zijn 25jarig jubileum als secretaris van het polder-district „Over-Betuwe,” op 16 dezer, werd den heer J. F. A. van der Goes, burgemeester van Gent (Betuwe), namens de verschillende polderbesturen in de Over-Betuwe, een fraai cadeau aangeboden, bestaande uit een zilveren inktstel met inscriptie en een album-tafeltje met album, waarin de namen der gevers. Ook een gedeelte van den Dijkstoel van Over-Betuwe vereerde zijn geachten secretaris een gepast geschenk.

Jacob François Adriaan van der Goes

Het blijft jeuken; wat was de oorzaak van zijn verdwijning en waar was hij? Want eigenlijk was Jacob François Adriaan van der Goes, zoals hij voluit heet, een zondagskind dat bij zijn verdwijning al 20 jaar burgemeester van Gendt was en eigenlijk nog tot 1896 in ambt kon blijven. Ook zijn vader en grootvader waren hier burgemeester geweest; het leek wel erfopvolging.

Toen hij in 1838 geboren werd, was dat op Huis te Gendt, een van de aanzienlijkste huizen in Gendt en waren zijn ouders aardig bemiddeld. Zijn oom was zelfs van adel, jonkheer Merkes van Gendt en die had de heerlijke rechten van Gendt en Erlecom. Zijn broers werden uiteindelijk notaris en kamerlid, dus hadden aanzien en zijn goed terecht gekomen. De familie behoorde dus duidelijk tot de elite.

Na het overlijden van zijn vader en moeder kon Jacob zijn deel van de erfenis ontvangen en dat zal rond de f 25.000,— zijn geweest, in geld en/of onroerende goederen, zoals het Huis te Gendt waar hij bleef wonen. Zijn traktement als burgemeester van f 750,— en bovendien van gemeentesecretaris f 500,— was voor die tijd heel riant. Daarbij had hij nog een baan als secretaris van het Polderdistrict. Waarschijnlijk mede gekregen omdat zij vader daar heemraad was. Ook die baan moet financieel de moeite waard zijn geweest, want na zijn vertrek werd voor zijn vervanger Wegener Sleeswijk een traktement van f 1.000,— jaarlijks in het vooruitzicht gesteld. Dat was meer dan Van der Goes kreeg, omdat zijn opvolger orde op zaken moest stellen, maar zelfs als zou Van der Goes de helft ontvangen hebben, dan was dat nog niet gek. Je zou dus zeggen dat er andere dan financiële motieven een grond voor zijn vertrek moeten zijn geweest.

Was het zijn gezinsleven? Hij was getrouwd met Johanna Maria Stolk die elf jaar jonger was dan

Waarschijnlijk de enige foto die er van Van der Goes is.

hij en ze hadden drie zonen en drie dochters. Er is niets over huwelijksproblemen bekend.

Soms leende hij relatief kleine bedragen aan geld uit zoals aan de gemeentebode Van Vorrsele. Hij nam in 1882 een hypotheek onder de bedrijfsnaam Protestantsch Weeshuis. In 1890 werden 'beide weeshuizen' volgens een notariële beschikking opgeheven en zal aan de liefdadigheid een eind gekomen zijn. Hij had wel een grotere geldschuld bij jonkvrouwe van Nispen tot Pannerden van f 5.000,- en daarmee een tweede hypotheek op zijn Gendts bezit. Misschien was hij die schuld in 1885 aangegaan omdat hij een huis in Nijmegen gekocht had. Hij woonde sinds 1889 niet in Gendt maar in Nijmegen aan de Koningin-nelaan 327. Dat lijkt voor een Gendtse burge-meester niet zo handig bij de uitoefening van zijn werk, maar wellicht was de verhuizing gebeurd vanwege zijn grotere, in Nijmegen schoolgaande kinderen. Het kan ook zijn dat hij zich in dat stad-se milieu meer op zijn plaats voelde.

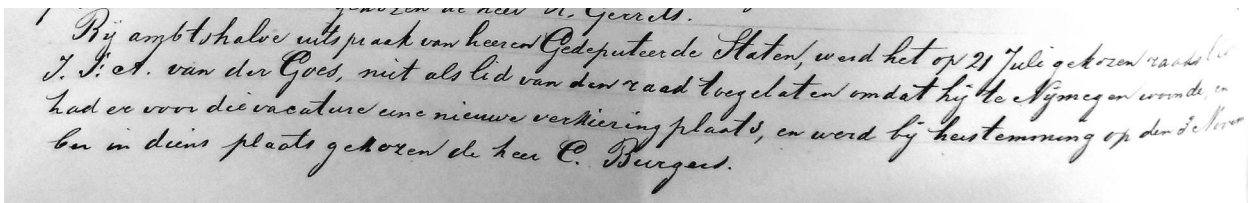
Omdat hij niet in Gendt woonde, kon hij ondanks dat hij in het jaar van zijn verdwijning nog veel stemmen uit Gendt gekregen had, geen raadslid worden, want een raadslid moest in de gemeente wonen. Blijkbaar had een aantal van de Gendtse kiesgerechtigden volop vertrouwen in de burge-

voortvarend ter hand genomen. In april werd de begroting 1892 goedgekeurd en dat was precies hetzelfde als in april het jaar tevoren toen alles nog in orde leek.

Wat zeggen de jaarverslagen Gendt over de jaren 1891 en 1892 die bij het Gelders Archief, Gedeputeerde Staten, nr. 1359 zijn in te zien? Eigenlijk niks. In april 1891 wordt het jaarverslag 1890 ondertekend door Van der Goes en in april 1892, dus zonder vertraging, wordt het jaarverslag 1891 ondertekend door de nieuwe burgemeester van Gendt, Bosman. Er wordt niet nader ingegaan op de financiën of op het vertrek van Van der Goes er wordt alleen gesproken over de 'vertrokken burgemeester'. Dat wil niet zeggen dat Gedeputeerde Staten niet van de achtergronden op de hoogte waren, maar de verslagen zijn zakelijk en onpersoonlijk.

Zijn opvolging in Gendt

Na de verdwijning van Van der Goes is onver-wijld de sollicitatieprocedure voor een nieuwe burgemeester gestart. Er waren heel veel kandida-ten, zelfs uit Gendt, zoals Hendriks, de zoon van

meester om hem als raadslid te kiezen, terwijl hij ook al gemeentesecretaris was. Raar dat dat mo-gelijk was. Die vermenging van functies zou (te) veel macht in zijn handen leggen en toezicht op zijn functioneren moeilijk maken. Gelukkig sta-ken Gedeputeerde Staten daar een stokje voor, maar niet met de reden dat hij daar al andere functies had, maar dat hij daar niet woonde en werd het in zijn plaats C. Burgers.

Stand van zaken in Gendt

Was er inderdaad chaos in het Gendtse gemeen-te-huis na zijn vertrek? 13 januari 1892 komt daar het verzoek van Gedeputeerde Staten binnen om spoedige toezending van de gemeentebegroting. Ze waren dus inderdaad laat. Maar het moet ge-zegd dat de vorige begroting voor 1891 ook niet binnen de termijn was toegezonden, die was pas half december 1890 ingestuurd. Er werd toen door Gedeputeerde Staten gesteld dat zolang de jaarrekening over 1889 nog niet was opgesteld, de begroting voor 1890 niet kon worden goedge-keurd. Het was dus blijkbaar al langer een zootje onder Van der Goes verantwoording.

De nieuwe burgemeester Bosman en de nieuwe gemeentesecretaris Corman hebben de zaken

een wethouder, die echt solliciteerde en een aan-bevolen kandidaat, J.J. van Eck, die echter allebei door de Commissaris van de Koningin meteen weggewimpeld werden als ongeschikt. Er werd een flinke, enigszins gefortuneerde kandidaat ge-zocht, die kennis had van de gemeenteadministra-tie en het was een pre als hij een huisgezin had. Bosman leek ideaal, want hij was al burgemeester

Binnenland.

OFFICIEELE BESLUITEN.

Bij Koninklijk besluit van 2 Maart 1892 No. 2 is de heer C. Bosman met ingang van 10 Maart 1892, benoemd tot burgemeester der gemeente Gent, met toekenning van eervol ontslag als burgemeester van Brouwershaven.

van Brouwershaven, zou zich in Gendt vestigen en daarbij nog zijn moeder daar in huis nemen. De keus van Bosman bleek uiteindelijk niet slecht en op zijn functioneren bleek ook niet veel aan te merken, alleen dat het te kort was. Al datzelfde jaar vroeg hij ontheffing uit zijn functie omdat hij

Bosman is van maart tot december 1892 burgemeester in Gendt geweest.

naar Den Haag wilde, waarschijnlijk in verband met de gezondheids-toestand van zijn echtgenote. Daar werd hij controleur van de gemeentefinanciën.

Na het vertrek van Bosman waren er wederom veel sollicitanten naar de functie en het werd ditmaal begin 1893 Maas Geesteranus,

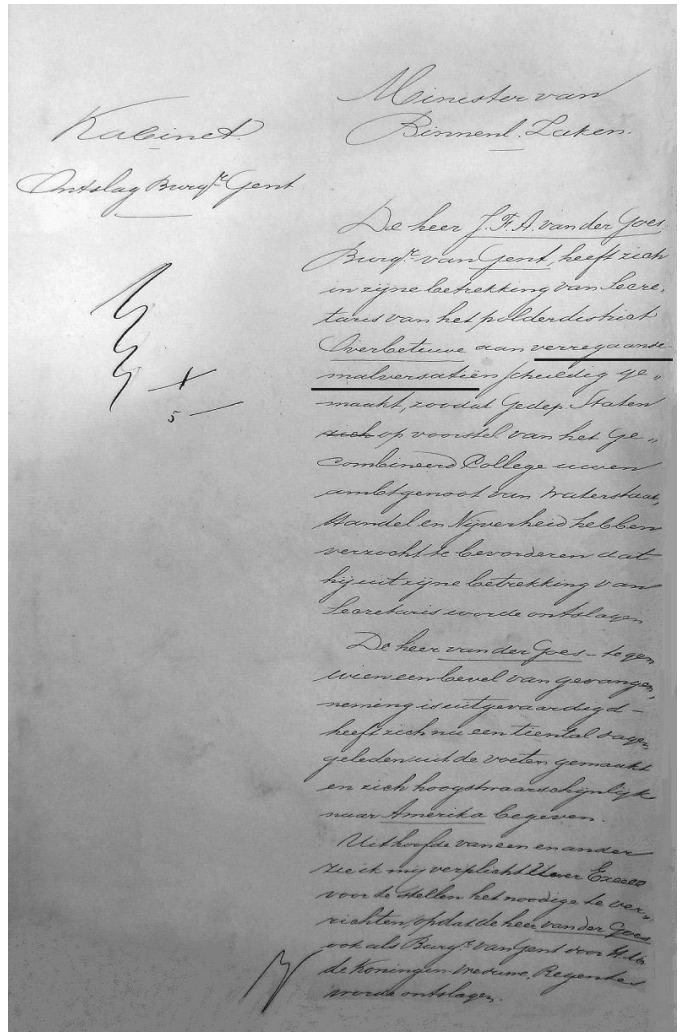
die, omdat hij bij de eerdere sollicitatie daarin tekort leek te schieten, zich speciaal bekwaamd had in kennis van de gemeenteadministratie. Hij had tot dan toe een jaarinkomen van f 120,- en ging er als burgemeester flink op vooruit. Hij trouwde kort erop, en kon dus aan een andere voorwaarde voldoen dat hij een huisgezin startte. Op zijn tijd als burgemeester ben ik in de vorige Ganita mares al ingegaan, dus laat ik terugkomen op Jacob van der Goes.

De oorzaak van vertrek

Wat mij toch op het spoor bracht, was een bericht van de Commissaris van de Koningin aan de Minister van Binnenlandse Zaken. Deze brief is gedateerd 5 januari 1892. Daarin wordt gezegd dat Van der Goes zich als secretaris van het Polderdistrict schuldig heeft gemaakt aan verregaande malversaties. (Toch een baan die hij al 25 jaar bekleedde, dus dat moet jaren goed zijn gegaan). Daarom werd nu om zijn ontslag als burgemeester gevraagd. De politie had een bevel tot inhechtenisneming gekregen en Van der Goes was dat ter ore gekomen en had zich daarom al een tiental dagen eerder uit de voeten gemaakt. Gedacht werd aan Amerika.

De Officier van Justitie verspreidde de maanden na zijn vertrek zijn signalement en in augustus vroeg hij de gemeente nog om een foto van de gewezen burgemeester om de opsporing makkelijker te maken. Die foto werd geleverd, maar zonder resultaat.

Van der Goes had inderdaad de wijk genomen naar Amerika. Hij is op 21 november 1898 (dus op de leeftijd van 60 jaar) in Milwaukee overleden. In het Gendtse familiegraf is hij niet bijgezet.

Brief aan de minister waarin gesproken wordt over de oorzaak van het vertrek van Van der Goes.

Intussen werd gekken wat Van der Goes bezat en welke schulden hij had. Wat kon er te gelde worden gemaakt? In januari wordt de inventaris van Huis te Gendt opgesteld, net als op de secretarie van Gendt en de maand

VEILING Onroerende Goederen

GENT.

De Notarissen C. G. BOONZAJER M.Fz., gevestigd te Elst, en J. STOLK, gevestigd te Bommel, zullen op Dinadag 24 Mei 1892, ten 11 ure, ten huize van den Heer H. W. BOSSMANN te Gent, in het openbaar bij toelag

veilen en verkoopen:

het Huis

te Gent en verdere Gebouwen met bijbehoorende 8.13.50 Hect. uitmuntende Welken Boomgaardlanden, bij biljetten en vorige annonce breeder vermeld en omschreven en volgenderwijze in bod gebracht:

Perceel 1 met 400 slagen op .	f 5800.
Perceel 2 met 800 slagen op .	- 3900.
Perceel 3 met 800 slagen op .	- 3200.
Perceel 4 met 570 slagen op .	- 7780.
Perceel 5 (zijnde de massa der perceelen 1, 2, 3 en 4) met 600 slagen op .	- 21400.
Perceel 6 met 100 slagen op .	- 4825.

erop werd de verkoop van Huis te Gendt aangekondigd.

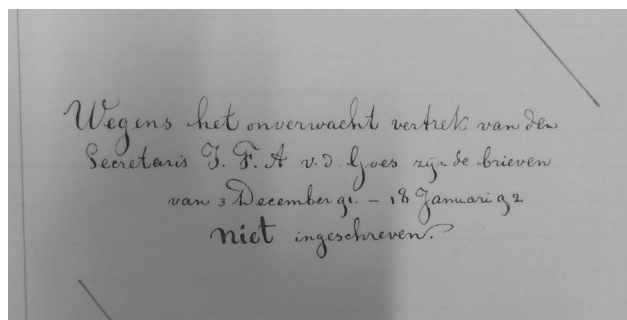
Het bleef in de familie, want zijn oudere zus, mevr. Sophia Wolf-van der Goes kocht het.

Op het adres van zijn Nijmeegse huis stond in 1892 al een ander gezin ingeschreven. Dat duidt erop dat vrouw en kinderen uit geldgebrek een ander onderkomen moesten betrekken. Ze vertrokken niet met hem, want ze zijn wel hier in de archieven terug te vinden. Zijn vrouw staat in het adresboek 1896 ingeschreven op de Nieuwe Markt 30 in Nijmegen en zijn zoon Aert overlijdt er al in 1900, tamelijk jong. Een andere zoon, Jacob, wordt wel oud, maar ook hij sterft in Nijmegen.

Heeft Van der Goes op te grote voet geleefd? Je zou het bijna zeggen als je ziet dat hij al eerder een lening van f 5.000,- heeft genomen met Huis te Gendt als onderpand.

Heeft hij gesjoemeld met de obligaties van het Polderdistrict? Er bestaan in het archief Rivierland Tiel 1089, inventaris nr. 803 stukken betreffende de overdracht van obligaties door Van der Goes. In een overzichtsnota van afgeloste obligaties staan bij enkele blauwe streepjes. Daarachter een briefje van 28 november 1891 in een bijna onleesbaar handschrift van Van der Goes, tevens

ondertekend door nog twee anderen welke obligaties hij overgedragen heeft aan de dijkgraaf en heemraad. Als je dat briefje ziet, moet hij het in grote agitatie neergepend hebben. Vanaf 3 december worden en geen ingekomen of uitgaande stuk-

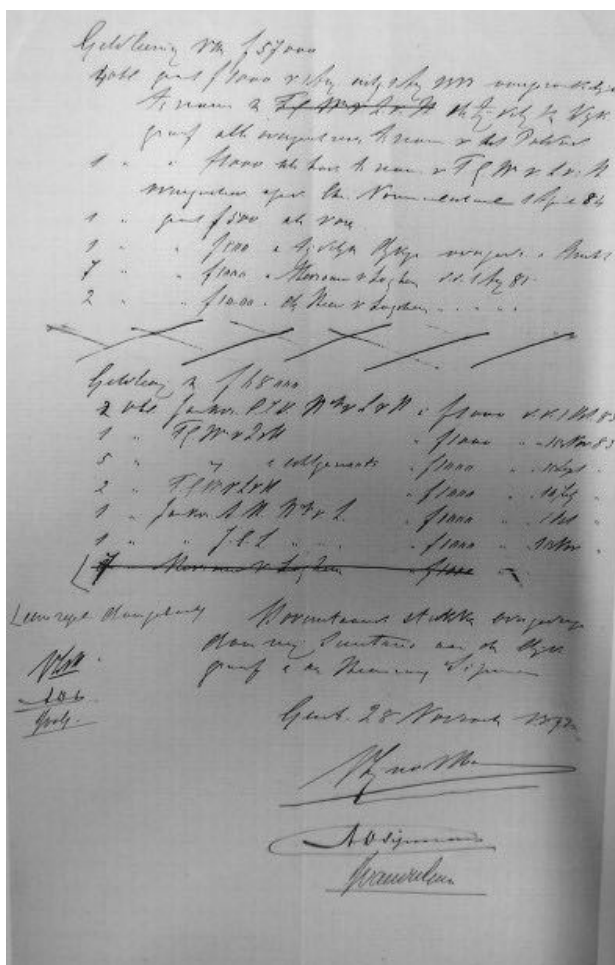

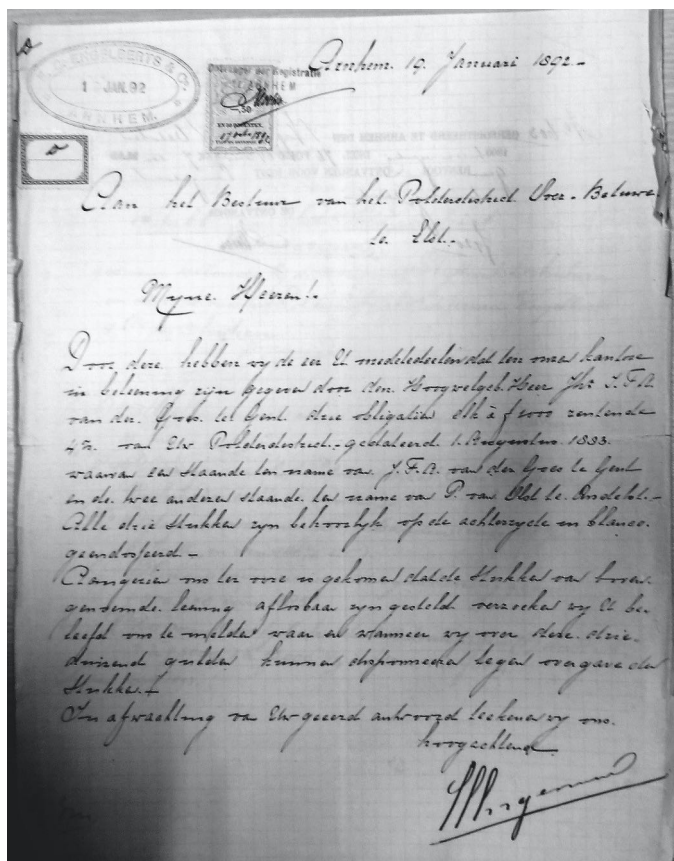
ken meer door hem ingeschreven. Bij dat briefje heeft hij dus de bui al voelen hangen en plannen voor zijn vertrek gemaakt.

In oktober was Van der Goes nog bij de vergadering van het gecombineerd college aanwezig geweest en in de vergadering van december werd hij alleen als afwezig gemeld. Pas in de verslagen van het jaar daarop sijn pelen voor het eerst aanmerkingen op zijn functioneren van de afgelopen tijd door. Te lezen is dat Gedeputeerde Staten kanttekeningen hadden gehad op de jaarrekening 1889/1890 van het Polderdistrict. Die waren daarna slordig doorgevoerd en door hem niet goed beantwoord. Daardoor kon het Polderdistrict moeilijk in hoger beroep gaan. Bepaalde besluiten waren niet uitgevoerd. Er waren enkele verkopen van mest van de noodkeringen in Hulhuizen en Lent geweest, alsmede van hout en palen en een afgebroken omheining en het was onduidelijk of die betaald waren, want het stond niet in de boeken. Bij nader onderzoek waren die cash aan Van der Goes betaald. Bij een ander had hij geen verlaging van de rente op een obligatie doorgegeven, waardoor het Polderdistrict genoodzaakt was extra rente uit te keren.

Het Polderdistrict kreeg een hoop moeite om de zaken weer op orde te krijgen. Daarbij werd op 19 januari een brief van de firma Engelbrechts & Co, kassiers en commissionairs in effecten in Arnhem ontvangen dat Van der Goes drie obligaties à f 1.000,- bij hen beleend had en dat ze die afgelost wilden hebben (zie volgende blz.). Dat werd het volgend jaar een rechtszaak bij het hof in Arnhem, want het Polderdistrict was niet van plan om dit te betalen. Het verslag ervan kwam in de Arnhemsche Courant van 18 februari 1893 en ook de uitspraak van de maand erop, dat de eis tot betaling niet bewezen was en daarom niet toegewezen werd. Het Polderdistrict sprong er hier dus goed uit, maar wie weet wat ze verder nog in de loop van de tijd ontdekt hadden.

En niet alleen het Polderdistrict waarvan hij toch

Brief met de eis tot aflossing van drie obligaties en ver-
slag van de rechtszaak.

sinds 1866 secretaris was, heeft het moeilijk ge-
kregen. Ook Gendt waar hij al twintig jaar burge-
meester was, heeft de naweën ondervonden. Ge-
meenteambtenaar Corman werd eerst waarnemend
en daarna officieel gemeentesecretaris en hij ver-
klaarde aan Gedeputeerde Staten dat daarom ver-
betering van de jaarrekening 1890 en de toezen-
ding van de begroting 1892 op zich lieten wachten
en dat hij zou proberen dat spoedig te regelen. Het
werd nu voortvarend afgehandeld. In mei gaven
Gedeputeerde Staten bij de verificatie van de ge-
meentekas met een proces-verbaal te kennen 'dat
niet als uitgaaf kan worden geleden de f 400,-
waarvan de mandaten ontbreken'. Het vermoede-
lijk batig saldo over 1891 zou f 486,- bedragen,
terwijl dat het jaar daarvoor nog meer dan f 800,-
was geweest. Waarschijnlijk is het niet zo handig
om een burgemeester te hebben die tevens ge-
meentesecretaris is; dat werkt fraude in de hand.

Conclusie

Jacob van der Goes is overal ingerold. Hij heeft
bijna vanzelf belangrijke banen in de schoot ge-
worpen gekregen. Pas in oktober/november 1891
schijnen er bij het Polderdistrict alarmbellen te
zijn gaan rinkelen. Toen werden de obligaties be-
keken en werd gekeken hoe zijn werk de laatste
tijd was geweest. Van der Goes zal als secretaris

RECHTSAKEN.

Voor de Arrondissements-rechtbank alhier wen-
den gisteren de pleidooien gehouden in zake de
firma E. C. Engelberts en Co, contra het polder-
district „Overbetuwe“. Eisch tot betaling van
f 3000.

In Januari 1892 belende jhr. van der Goes,
toenmalige secretaris van het polderdistrict „Over-
betuwe“, bij de firma Engelberts een drietal obli-
gaties, een op zijn naam, twee ten name van P.
van Osch, elk groot f 1000. In Maart d. n. v.
gaf de firma E aan het polderbestuur van deze
belening kennis en vroeg, waar en wanneer voor
deze stukken, die afschikbaar waren, de gelden kon-
den worden ontvangen.

Het polderbestuur antwoordde hierop dat de le-
ning reeds in 1886 geheel was afgelost.

De firma E. deed daarop nametgen aan het
polderbestuur, dat zij de gelden tegen 1 Augustus
wenschte opgelegd te zien en toen hierna niet
volstaan werd, volgde een dagvaarding.

Het polderbestuur zeide in zijn verweering, dat
de stukken niet aan toonder waren en dus de
firma E. die nimmer dan bij overlegging van een
acte van cessie kon invorderen, doch ook dan nog
zou het bestuur bezwaar moeten maken tegen de
uitbetaling, daar de lening geheel was afgelost;
maar behalve dit verklaarde het bestuur dat deze
stukken nooit door het polderdistrict waren uit-
gegeven, terwijl daarenboven het endorsement
valsch was.

In een uitvoerig juridisch pleidooi trachtte mr.
F. N. L. Aberson, voor eischerezen optredende, deze
verweergonden van het polderbestuur te weerleggen.

Mr. A. Pijnacker Hordijk, als pl. voor gedaag-
de, deelde mede hoe het polderdistrict in 1883
een lening van f 65,000 aanging met 12 parti-
culieren, waartoe noch de heer P. van Osch, noch
de heer van der Goes behoorden.

In het geheel werden 57 stuks schuldkeu-
nissen uitgegeven tot verschillende bedragen, welke
in 1885—1886 geheel werden ingelost. Pl. toonde
hiertoe de boeken en de in het archief berustende
stukken.

Toen nu in 1892 door de firma E. werd ge-
schreven, dat bij haar drie obligaties die lening in
belening waren gegeven, stond het dadelijk vast,
dat men te doen had met een „leeksel“ van
den heer v. d. Goes. De eerste gelach was, dat
afgeloste stukken uit het archief ontvreemd waren,
doch bij onderzoek bleek dat dit niet was gebeurd,
doch dat de in belening gegeven stukken zelfs
nooit waren uitgegeven.

Men had in 1883 f 65,000 noodig en daar ver-
schiedene personen zich bereid hadden verklaard in
deze lening deel te nemen, had de waarnemende
dijkgraaf ook reeds twee stukken van f 1000 inge-
vuld ten name van P. van Osch, die evenwel ten
slotte toch geen deelnam.

De stukken bleven eveneens in het archief lig-
gen en die heeft de heer van der Goes, meende
pl., ontvreemd uit het archief. Pl. volgde voorts
mr. F. Aberson in zijn verschillende argumenten
en bestreed die ook op juridische gronden.

en spin in het web voordien een hoop kritiek heb-
ben kunnen afvangen en gladstrijken.

Als kanttekening kun je zeggen, dat hij met zijn
drie banen ook wel veel hooi op zijn vork geno-
men heeft. In het begin was hij alleen secretaris
van het Polderdistrict en was zijn vader er ook nog

waar hij zo nodig hulp van kon verwachten, omdat die heemraad was. Na vijf jaar werd hij burge-meester en gemeentesecretaris en kreeg een groot gezin met groter wordende kinderen. Op de leef-tijd van een mid-life crisis kan het hem teveel ge worden zijn en bovendien was het voor hem mak-kelijk om zonder noemenswaardige controle taken te verrichten. Wellicht heeft hij toen het vuur hem nader aan de schenen kwam, als enige uitweg ge zien om met wat achterovergedrukt kapitaal een nieuw leven te beginnen in Amerika zonder alle verplichtingen. Het heeft er alle schijn van dat hij daardoor de dans ontsprongen is. Keerzijde is dat hij daardoor huis en haard moest verlaten en op middelbare leeftijd zonder gezin en vrienden een nieuw leven moest beginnen. De transformatie van bevoorrecht zondagskind tot verguisd zwart schaap werd na zes jaar door zijn dood voltooid. toen hij op 21 november 1898 in Milwaukee (Wisconsin) overleed.

Yvonne de Boer-Ravestein

Bronnen:

Correspondentieregister van Polderdistrict Over-Betuwe, 26 aug. 1887 tot en met 31 december 1892, inv. nr. 277, Regionaal Archief Rivierenland Tiel

Gedeputeerde Staten 1814-1949, 0039, Gelders Archief Arnhem (G.A.A.), inv.nr. 1359, 3360 en 3361 jaarrekeningen en begrotingen Gendt 1890, 1891, 1892

Gemeente Gendt 1811-1935, 1290, Ingekomen en uitgaande stukken, 30 jan. 1891 t/m 31 dec. 1894, inv. nr. 38 en 42 en begrotingen en rekeningen 1891 en 1892, inv.nr. 110 en 111, Regionaal Archief Nijmegen (R.A.N.)

Kabinet Gouverneur van de Provincie, 0040, in-ventarisnr. 1614, 1892, Gelders Archief Arnhem (G.A.A.) en 0041, inv.nr. 128

Nota van afgeloste obligaties, Rivierenland Tiel 1089, inventaris nr. 803

Notariële akten, Regionaal Archief Nijmegen (R.A.N.)

Notulen gesloten vergaderingen van het gecombi-neerd college, Polderdistrict Over-Betuwe, 1089, inv.nr. 24 (nietszeggend)

Stukken over de overdracht van obligaties, Archief Polderdistrict Over-Betuwe, 1089, inv.nr. 803, Regionaal Archief Rivierenland Tiel

Oorzaak en gevolg in de familie

Bij de broer van Jacob, oud-notaris Frank Willem van der Goes, kwamen in die tijd problemen in het gezin tot een uitbarsting. Het kan wellicht geko men zijn door de reputatieschade en/of de hande-lingen van Jacob. Want de vrouw van Frank en dus Jacobs schoonzus, mevr. A. van Logchem, was zeer bemiddeld en had in het verleden obliga-ties van het Polderdistrict genomen. Een paar van de obligaties van haar waren op het overzicht van afgeloste obligaties voorzien geweest van een blauw streepje (obligaties waar wat mee aan de hand leek te zijn). In Jacobs briefje in hanenpoten van de eind november overgedragen obligaties blijkt zij voor f 9.000,- en misschien daarbij ook nog wel voor de doorgehaalde f 7.000,- deelgeno men te hebben. Als er daarmee iets mis is gegaan, dan moet zij de buik vol hebben gehad van de fa milie Van der Goes. Een van de redenen tot schei ding van goederen met haar man Frank.

Aankondiging hieronder in de Arnhemsche Cou rant.

Aankondiging.

Bij dagvaarding van Deurwaarder M. J. P. BRENDEL te Nijmegen. dd. 30 April 1892, is door Mevrouw ALBERTINA IZËA VAN LOGCHEM, zonder beroep, wonende te Berg en Dal, gemeente Groesbeek, daartoe behoorlijk gemach tigd, tegen haren echtgenoot den Heer FRANK WILLEM VAN DER GOES, oud-Notaris, wo nende te Berg en Dal, gemeente Goesbeek, in- gesteld een eisch tot scheiding van goederen.

Geschiedende hiervan aankondiging ter voldoe ning aan art. 807 Wetboek van Burgerl. Rechts vordering.

De Procureur van Eischesse,
Mr. L. J. VAN GELEIN VITRINGA.

André Dinnissen: jonge Gendtenaar emigreerde in 1950 naar Canada Deel 2

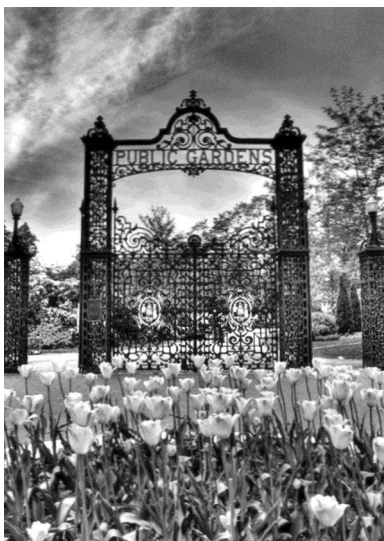
André Dinnissen

Ontscheping

Het varen was André gauw moe. Hij werd zeeziek; een goed zeeman zou hij nooit worden. *‘De schoenmaker hoort bij zijn leest, en de boer bij zijn beest’*, stelde hij.

Donderdag 25 mei 's morgens vroeg was Canada in zicht. Omstreeks acht uur merkte de Volendam aan in Halifax. Twaalf minuten over acht had hij Canada onder de voeten. Hij ging even terug aan boord voor de papieren rompslomp. Daarna ging hij eten in de emigratiehallen, deed wat inkopen voor de treinreis en haalde hij de handbagage uit de bagageloods. De trein vertrok pas om twaalf uur middernacht, dus kon hij nog even Halifax bekijken. Zijn bestemming was Sainte-Sabine, vijf mijl van het treinstation Farnham.

De eerste indruk van Halifax was dat de natuur zes weken achter lag bij Nederland. De meeste huizen waren van hout en groot, maar slecht onderhouden. De verkeersdeelnemers gedroegen zich gedisciplineerd hoewel er bijna geen verkeersagenten waren. Het viel hem op dat er geen duidelijke verkeersborden waren. Hij zag maar weinig

Farnham, Public Gardens

fietsers. In het stadspark stonden (Hollandse?) tulpen. Opvallend vond hij dat mannen achter de kinderwagen liepen met hun vrouwen ernaast.

De treinreis naar Farnham

In de emigratieovereenkomst tussen Canada en Nederland stond dat ongetrouwde mannen minimaal één jaar bij een boerengezin moesten wonen en werken. Voor André was dat een boer uit het plaatsje Sainte-Sabine, Lucien Harbee. André had bij hem een contract getekend voor twee jaar. Sainte-Sabine ligt in de Franssprekende provincie Quebec, ongeveer driehonderdvijftig kilometer van Montreal. Om in Sainte-Sabine te komen nam André de trein van Halifax naar Farnham, een reis van iets meer dan een etmaal.

Station Farnham. Nieuwbouw in 1950.

Het werd een lange reis in de aangepaste emigrantentrein. Door de rugkussens weg te nemen en de zitkussens wat op te schuiven kon een geïmproviseerd bed voor twee of drie personen gemaakt worden. Aan het einde van iedere wagon waren twee wasbakken met kranen en een drinkbak met kraan voor ijsgekoeld drinkwater. Verder was er een wc en een stapeltje eettafeltjes. Midden in de trein bevond zich een *dining-car*, waar van alles verkrijgbaar was tot prima melk toe. Steeds maar doorrijden, steeds verder van 'mem'. 's Morgens een keer stoppen, water tanken en weer verder. Aan weerskanten bos en nog eens bos, later enkele boerderijen en mooi natuurschoon. 's Morgens bij aankomst in Mc. Adam postte hij de eerste brief voor thuis en zond hij een telegram naar zijn boer. Af en toe werd nog gestopt om water te tanken, ijs en proviand voor de *dining-car* in te slaan en dan ging het weer verder. Ze zagen vanuit de trein hier en daar een huis met een lapje grond. In de middag kwamen ze door een streek met boerderijen. De opkomen-

de gewassen leken er goed bij te staan. De gebouwen waren niet bijzonder stijlvol, maar zagen er wel praktisch uit.

Tegen één uur 's nachts was de aankomst in Farnham. Zijn reisgenoot, de Brabander die hij in De Steeg had leren kennen, was hier ook aan het eind van zijn reis. Een jong Fries gezin moest ook uitstappen. Twee boeren stonden al te wachten, die van André en zijn kameraad. Eerst kennismaken: *'Parlez-vous Français?'* De boer voor het jonge gezin (man, vrouw en baby van tien weken) was er nog niet. Die boer werd gebeld en zou over

Sainte-Sabine.

twee uur komen; hij woonde veertig mijl van het station. Het gezin kon de tijd doden in een wachtlokaal.

Kennismaking met de boer uit Sainte-Sabine

Lucien Harbee nam hem mee naar een klaarstaande vrachtwagen.

Onderweg naar zijn nieuwe *maison*, zo'n vijf mijl van het station, praatten André en Lucien zo goed

Links André met naast hem boer Lucien Harbee.

en kwaad als het ging. Op de boerderij maakte hij kennis met de vrouw van de boer. Het gezin had twee zonen en drie dochters. In zijn dagboek beschreef hij regelmatig de werkzaamheden en de uitstapjes die hij daar maakte. Hij woonde en werkte ruim anderhalf jaar bij het gezin op de boerderij. Zij beschouwden hem als hun zoon.

Zijn eerste indruk was dat het goede katholieke mensen waren. Overgelukkig ging hij na aankomst naar bed, maar sliep door de opwindende weinig.

De eerste dag stapte André om ongeveer zes uur uit bed en leidde met de oudste zoon van dertien jaar de zes koeien, die buiten het huis gepaald stonden, naar de stal. Daar molk hij ze en bracht ze weer weg. Daarna brood eten en eggen met de paarden. De boer had drie flinke paarden. De akkers waren al ontgonnen, maar er kwamen regelmatig nog stenen tevoorschijn die opgeruimd moesten worden.

Zondag 28 mei 1950

'De koeien gemolken en daarna samen met de hele familie in de vrachtwagen naar de kerk. Een van de meisjes deed haar eerste Heilige Communie. Het was een mooie kerk, helemaal van hout. De eerwaarde heer pastoor was een grote man en leek nog niet zo oud.'

De mis was ongeveer hetzelfde als in Gendt, alleen wat andere gewoonten met gaan zitten en gaan staan. Er was ook een koor, maar dat zong geen Gregoriaans. Later hoorde hij het soms op de radio. Wat opviel was dat de eerste-communicantjes gewoon bij hun ouders zaten en niet bij elkaar in de eerste banken.

De jongens hadden allemaal een lange broek aan en een witte pet of hoed op. Als men zegt dat het Canadees-Engels eentonig is in spreken dan gold dit toch niet voor het Frans-Canadees.

De pastoor preekte enthousiast dat werken niet het voornaamste was; verder kon hij er weinig van verstaan. Merkwaardig vond hij dat er een elektrische klok voor in de kerk hing. Na de middag ging hij met de boer en zijn vrouw met de vrachtauto naar Farnham, waar veel familie van Harbee woonde. *'Onderweg eerst een flesje limonade en daarna in Farnham de vrouw bij de familie afgezet. Toen gingen we naar beesball (baseball) kijken (daar hield de boer nogal van) en daarna werd Farnham bekeken. Nadat we bij familie van de boer gegeten hadden, werden mijn koffers van het station opgehaald en reden we weer huis op aan. Het was laat toen we thuiskwamen.'*

Op 31 mei 1950 vierde André zijn eerste verjaardag in Canada. Hij werd twintig jaar. De boer en zijn vrouw gaven hem een mooi cadeau: een Gil-

lette scheerapparaat met een grote hoeveelheid scheermesjes.

Werkzaamheden die regelmatig moesten gebeuren waren: melken, omheiningen maken, ploegen, zaaien, oogsten en stenen verwijderen.

Canada was voor boeren een land van onbegrensde mogelijkheden als fruitkweker, groenteteler, melkveehouder, akkerbouwer, bloemist en voor het opzetten van een gemengd bedrijf.

Er was geen plaats voor duizenden, maar zoals een Canadees minister zei, voor miljoenen emigranten.

Nederland in Canada

Regelmatig werden er voor Nederlanders uitgaansdagen georganiseerd zoals een bezoek aan de hoofdstad Ottawa. In de stad zelf werd het parlamentsgebouw bekeken. Vandaar hadden ze een prachtig uitzicht over de stad en de omgeving. Er was ook een voetbalwedstrijd georganiseerd tussen elftallen van Nederlanders die in en buiten Ottawa woonden. *'Kenners zeiden dat er prima gespeeld was. Dus zo iets als bij De Bataven in Gendt'*. Hij ontmoette er ook bekenden van de bootreis en twee broers uit Huissen. Later bezochten ze nog een grote proefboerderij. Het was nog niet zo slecht in Canada.

Diploma-uitreiking

Voortvarend was André aan een cursus aan de landbouwschool in Sainte-Sabine begonnen. Die sloot hij af met een diploma.

André staat op de onderste rij, vierde van links.

De directie van de school had voor de diploma-uitreiking de Nederlandse consul uit Montreal uitgenodigd. Er waren meer autoriteiten aanwezig, zoals een afgevaardigde van het ministerie van Landbouw, een afgevaardigde van de bisschop en enkele pastoors uit de buurt.

Verder waren er veel ouders aanwezig en natuurlijk de studiefprefect en de leraren. Onder de sprekers was ook de consul.

Hij haakte in op de speech van de afgevaardigde van de bisschop die de nadruk legde op de liefde die de jonge boer moest hebben voor de boerderij. De consul kon met genoegen constateren dat de Nederlandse emigranten bijna allen theoretisch en praktisch goed onderlegd waren. Dat schreef hij toe aan het uitstekende landbouwonderwijs en de uitgebreide landbouwvoorlichting in Nederland. Hij wenste André geluk met het behalen van het einddiploma dat hij hem uitreikte. Na afloop kreeg

Na twee jaar aanpakken..

André Dinnissen uit Gendt, die in 1950 als 20-jarige boer naar Canada vertrok en reeds meermalen in ons blad van zijn bevindingen in zijn nieuwe vaderland heeft verteld, is na twee jaar aanpakken in staat geweest in de ontginningsgebieden van N.O. Ontario een boerderij te kopen van 70 ha. Zo iets is voor een 22-jarige jonge boer in Nederland een onwerkelijke droom. Daarom zal deze ongetwijfeld met belangstelling kennis nemen van de balans van twee jaar emigratie in Canada, die zijn collega in het verre Westen met enthousiasme in nevenstaande brief weergeeft. Zij bewijst, dat onder Gods zegen met moed en energie overal in de wereld veel is te bereiken. Toen onze briefschrijver de Canadese landbouwschool verliet, schreven zijn leraren naar Nederland: „Nederland mag ons er meer sturen van het soort zoals hij; het zijn pracht aanwinsten voor ons land en wij zijn blij hen hier te ontvangen en verder te helpen”.

Kennisgeving in de Gelderlander.

André nog de kans enkele ogenblikken met hem te praten.

Op naar een eigen bedrijf

Het ideaal van de meeste emigranten was het opzetten van een eigen bedrijf. De meest gevolgde methode om dat doel te bereiken – een weg die ook André koos – was enkele jaren in loondienst gaan. Sommige Nederlanders en vele emigranten uit andere landen meenden hun doel te bereiken door na het verplichte jaar landbouwloondienst in de industrie te gaan werken. Men deed in de industrie geen ervaring op voor een later te beginnen landbouwbedrijf.

Gevolg was dat velen, ook Nederlanders, op de fabriek bleven werken. Dat was niet de bedoeling van de emigratie geweest.

Extra geld viel te verdienen in de houthakkerskampen. Die werden in de winter georganiseerd door de katholieke boerenbond. In de wintermaanden was er weinig werk op de boerderij en waren

André met de mestkar op de akker (even pauzeren).

er minder arbeidskrachten nodig. De doorsnee Nederlandse boer kon dat werk goed aan en de verdiensten waren goed. Bovendien was er voldoende gelegenheid om een landbouwstudie te volgen. Dat ook in deze activiteit godsdienstige motieven niet ver weg waren blijkt uit een notitie van een hoofdaalmoezenier: *'Ik hoop dat jullie allen boer wordt. Je zaligheid is gemakkelijker verzekerd op het platteland. De grond brengt nader tot God. De zaaier is de compagnon van de schepper. Met Hem zorgt hij voor het voedsel van de mens. Maar ook je tijdelijk welzijn staat vaster door meer economische zekerheid.'*

Met het geld dat de emigranten met het werk op de boerderij verdienden, aangevuld met het houthakkersloon, legden zij een financiële basis. Wanneer die voldoende was kon je bij de Canadese regering aankloppen voor steun bij aankoop van een eigen boerderij. De overheid was hierin genereus: een lening tot tachtig procent van de koop-

prijs van een boerderij was mogelijk. Als alles meezat was het mogelijk binnen vijf jaar je ideaal te verwezenlijken.

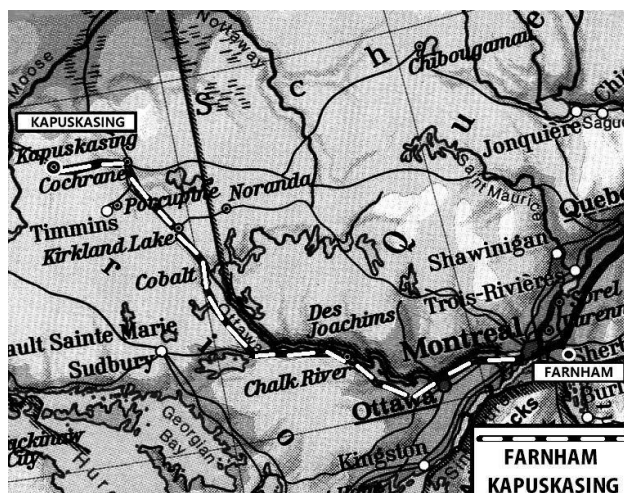
Het ontginningsgebied Abitibi: duizend kilometer van Sainte-Sabine

Omdat hij bij de boer weinig meer kon leren en hij in de winter niet zo hard nodig was, zocht André iets anders.

De leiding van de landbouwschool verwees hem naar een hoge ambtenaar die verantwoordelijk was voor de kolonisatie en de ontginning van nieuwe landbouwgebieden. Die adviseerde hem eens te gaan kijken in de regio Abitibi in noordwest Quebec. Na een treinreis van twintig uur kwam hij op de plaats van bestemming aan. Een 'kolonisten-pastoor' reed hem met zijn auto door de te ontginnen streken. Boerderijen en huizen die aan grintwegen lagen, waren ruim en goed gebouwd en blijkbaar naar eigen smaak. Vermoedelijk waren er hier minder paperassen nodig dan in Nederland. De Canadese regering gaf hier flinke subsidies aan nieuwkomers. Ook zag André aardige kerkjes, gebouwd van keien die men hier in de omgeving in de grond vond. De grond was van prima, lichte klei. Tarwe, gerst, haver, aardappelen en groenten, alles groeide er goed. Er lagen ook veel mooie weilanden met klaver. De veestapel was hier niet groot, maar er was al wel een boterfabriek die coöperatief werkte voor drie parochies.

Naar Ontario

Na deze verkenningsreis trok André de conclusie dat als hij een geschikte plaats zou kunnen krijgen

De treinreis van Farnham naar Kapuskasing.

in het kolonisatiegebied Abitibi, hij er heen zou gaan. Deskundige autoriteiten verzekerden hem dat er uitstekende toekomstmogelijkheden lagen. Het zou anders lopen. Enkele dagen na zijn terug-

komst bij Lucien, kreeg hij een brief van de emigratiedienst dat hij geplaatst kon worden op een proefboerderij van de federale regering in Kapuskasing in het noordoosten van het eveneens Frans-talige Ontario. Dat was een ontginningsgebied dat aansloot op het door hem bezochte Abitibi. Hij nam dat mooie aanbod meteen aan.

Hij moest zich al na een paar dagen in Montreal melden. Het was zo snel gegaan dat hij geen afscheid meer kon nemen van veel van zijn Nederlandse kameraden in de omgeving. Het afscheid van de familie Harbee waar hij ruim anderhalf jaar kind aan huis was geweest, viel niet makkelijk. Lucien, die hem in mei 1950 opgehaald had op het station van Farnham, zette hem daar op de trein naar Kapuskasing. Zo begon André voor de tweede keer een reis naar een nieuwe toekomst.

Rechts André met naast hem zijn broer Cor.

Een eigen boerderij

André kocht op tweeëntwintigjarige leeftijd een boerderij en zeventig hectaren onontgonnen gebied. Tientallen bedrijven in de ontginningsstreek wachtten op kopers. Op 13 mei 1952, op de dag af twee jaar na zijn vertrek uit Gendt, zette André op het kantoor van notaris Roland Colonier de nodige handtekeningen voor de koop van de grond met boerderij, woonhuis, schuren, kippenhokken en verscheidene landbouwmachines. Van deskundige zijde werd hem verzekerd dat er absoluut geen gevaar bestond in de koop en dat die voldoende perspectieven bood. Het totale bedrag was zesduizend dollar, waarvan hij er duizend contant betaalde. Dat was een groot deel van zijn spaargeld dat hiermee tot tweehonderd dollar daalde. De rest, een renteloos voorschot van de Canadese regering, loste hij af met honderd dollar per maand.

Van de zeventig hectare waren er maar tien ontgonnen, de rest was nog bos. (Een hectare bos was relatief goedkoop, ongeveer drie en een halve dollar.) In het algemeen verliep het ontginningsproces van een bos in een aantal stadia. André ging niet anders te werk. Een deel van het bos werd gekapt en het hout verkocht als brandstof of als

André bewerkt de ontgonnen akker.

grondstof voor papier. Gehakt werd er bijna niet. Tussen de stronken zaaiden de boeren graszaad. Al gauw kon dan het vee erin. Na enkele zomers was de grond aangetrapt en kwamen de wortels bloot te liggen.

Als er nog veel rommel op het perceel stond, moest het vuur erin. Na enkele jaren waren de stronken oud genoeg en kwam er een bulldozer van het gouvernement die alles rooide. Het terrein was dan klaar voor de ploeg. Een schijveneg verzamelde de wortels die daarna verbrand werden. Voor de ontwatering werden sloten gegraven en daarna kon de boer eindelijk zaaien en oogsten. Op het eerste gezicht lijkt zo'n ontginning bijna onbegonnen werk, maar in de praktijk bleek het mee te vallen. André nam zijn onontgonnen land perceel voor perceel onderhanden. Hij kon al direct wat geld beuren voor het hout en de daaropvolgende jaren voor de opbrengst van het vee.

Voor de exploitatie van de tien bruikbare hectares kocht André tien zakken eerste klas pootaardappelen en de nodige kunstmest. De eerste stap was gezet op weg naar een eigen boerderij. Omdat hij nog op de proefboerderij kon blijven werken, kon hij de honderd dollar per maand gemakkelijk aflossen. Het spreken, lezen en schrijven in het Frans en Engels ging hem nu goed af, alle reden om dankbaar te zijn. Volgens André bewaarde Onze Lieve Heer hem voor ziekte en erge ongelukken.

Er was geen algemeen geldende ongevalwet in Canada en daarom was het noodzakelijk je vrijwillig te verzekeren, ook als je in loondienst was.

Wietske strijkt het overhemd van André.

Wietske Kramer

Wietske Kramer kwam uit een gezin met tien kinderen. Van armoede moesten haar ouders de eigen boerderij verkopen. Ze was het derde kind en oudste van de meisjes en moest als dienstmeisje uit gaan werken om het gezin te ondersteunen. Haar ouders overleden aan het einde van de Tweede Wereldoorlog.

Wietske was bevriend met een nicht van André. Via haar las Wietske de hiervoor genoemde artikelen die André schreef vanuit Canada. Zij begon te corresponderen met André. Wietske raakte door de wederzijdse brieven helemaal bezeten van het idee een eigen boerderij in Canada te hebben en daar samen met André iets op te bouwen. En die vond dat een prima idee.

Kapuskasing

Rond Kerstmis 1953 had André zijn bedrijf – op het onontgonnen gebied na – redelijk op orde, maar hij bleef nog wel op de proefboerderij werken. Als hij en Wietske wilden trouwen, moest hij toch een keer naar Nederland afreizen. En dat gebeurde ook. Op 1 maart 1954 trouwden ze in Allingawier. Al de volgende dag stapte het pasgetrouwde stel aan boord op weg naar Halifax.

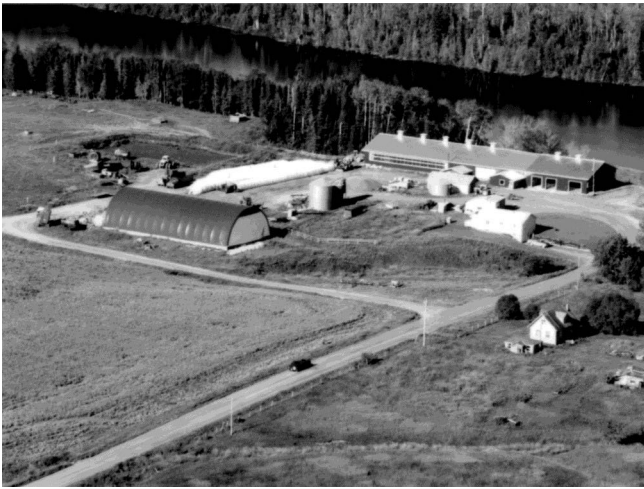
André en Wietske op hun trouwdag bij het Maria altaar op 1 maart 1954.

Samen bezochten ze eerst het gastgezin Harbee en hun familie in Sainte-Sabine. Daarna reisden ze door naar Kapuskasing. Andrés plannen om een fruitbedrijf te starten en aardappelen te telen bleken al vlug onhaalbaar. Het korte groeiseizoen verminderde ook het aantal soorten groenten dat geschikt was om te verbouwen. Langzaam maar bouwden ze de farm op. De aardappelen die er verbouwd werden waren hoofdzakelijk voor plaatselijke consumptie.

Een deel ervan bracht in 1954 een behoorlijke winst op. Naast het verbouwen van aardappelen

De kinderen van André en Wietske. Vlnr: Trudy, Sophia, Cary, Johanna en Martin.

Het zuivelbedrijf bij de rivier Kapuskasing waarover hoofdzakelijk hout vervoerd wordt voor de papierindustrie.

hielden ze een aantal varkens en vijfhonderd leg-hennen. De varkens gingen naar de lokale slager en de eieren naar de markt.

Een zuivelonderneming

In 1958 kochten André en Wietske er een boerderij bij, een melkveebedrijf op het adres *1 Stevens Road*, een mijl verderop. In naburige plaatsen woonden meerdere melkveehouders waarmee ze goed bevriend waren. De deur van boerderij Dinnissen stond altijd open voor iedereen.

In de zomer hielp men elkaar met het binnenhalen van het hooi. Intussen was het gezin uitgebreid tot vijf kinderen: twee jongens en drie meisjes. Martin, Johanna, Gary, Sophia en Trudy. In Kapuskasing kregen ze meerdere keren bezoek uit Nederland: de familie Kramer uit Friesland, de familie Dinnissen uit Gendt en Andrés broer Cor met zijn gezin uit Limburg.

Wietske sprak in het begin alleen Fries en Nederlands. Thuis werd toen de kinderen klein waren Fries gesproken en toen ze op school Engels leerden, werd dat thuis de voertaal. Nog later leerde

Wietske ook Frans, omdat dat de taal is die in Ontario gesproken wordt en ze ook Franstalige schoondochters kreeg. Ze schreef veel brieven naar familie in Nederland. In 1961 kwam ze met haar tweejarig dochtertje Sophia op familiebezoek in Nederland.

In 1980 werd André ernstig ziek. De oorzaak was een vergroot hart, dat ontstaan zou kunnen zijn toen hij als kind reumatische koorts had. De artsen van het ziekenhuis in Ottawa vertelden hem dat hij eigenlijk een harttransplantatie zou moeten ondergaan. Maar met medicijnen en een rustiger levenswijze zou hij ook een redelijke overlevingskans hebben. Op 31 juli 1986, tijdens het oogsten van het hooi, kreeg hij een zware hartaanval die hij niet overleefde. André overleed op 56-jarige leeftijd.

Wietske overleed op 78-jarige leeftijd op 22 mei 2003 na een strijd met kanker in het Sensenbrenner Hospital. Ze is bijgezet op het *Kapuskasing Cemetery*.

André en Wietske hebben door hun avontuur een gezonde basis gelegd voor hun kinderen, want hun zoon Martin en vrouw Cecile wonen op Andrés eerste boerderij, *63 Stevens Road*. Zijn zoon Gary woont met zijn vrouw Louise op *42 Stevens Road*. Het melkveebedrijf *1 Stevens Road* werd in 2007 verkocht, maar Gary en Martin hebben er nog steeds de leiding.

Een bijna twintigjarige jongeman vertrok naar Canada, net als (in de periode 1945-1967) een half miljoen landgenoten. Hij wilde het daar helemaal gaan maken. Na een kleine twee jaar had hij zoveel gespaard dat hij, met financiële steun van de Canadese regering een boerderij met groten-deels onontgonnen gebied kon kopen. Rond 1958 had hij zijn schuld afgelost. Ondernemend als hij was, investeerde hij in een tweede onderneming, een melkveeboerderij.

Het was hard werken geweest. Naast het werk op zijn eigen boerderij, waarvan nog zestig hectare onontgonnen moest worden, bleef hij nog een tijd op de proefboerderij bezig.

Het opvallende godsvertrouwen waarvan hij regelmatig getuigde, maakt op ons mogelijk een wat naïeve indruk. Maar hij was een jongen, opgegroeid in een overwegend katholiek dorp in de jaren dertig en veertig van de twintigste eeuw, in de tijd van het *Rijke Roomsche Leven*. Dat hij daarvan getuigde is niet vreemd. In die zin is hij een goed voorbeeld van de katholieke emancipatie en hoe dat door zijn geloofsgenoten ook in de emigratie een gezicht gegeven werd.

Henk Klaassen

De kinderen Dinnissen met hun partners.

Verslag lezing 3 april van Willem Overmars, kunsthistoricus en landschapsarchitect Waarom en hoe het kasteel in Hulhuizen verdween

Willem Overmars.

De zaal Concordia loopt niet zo snel vol als de vorige lezing in Hulhuizen door Geert Visser. Toch wanneer het tijd is om te beginnen is de zaal met zo'n 90 tot 100 personen goed gevuld. De

mensen van Hulhuizen200 zijn natuurlijk aanwezig, want zij waren nauw betrokken bij de zoektocht naar het kasteel samen met Gerico de Vries, de projectleider. Verder zijn er mensen van de overkant; zij zoeken naar het kasteel van Millingen en nog andere belangstellenden want het zou ook over de veranderingen van de rivier gaan en er worden altijd interessante kaarten getoond.

Voorzitter Willem Rasing nodigt Willem Overmars uit voor zijn lezing over de teloorgang van het kasteel en waarom het zo ver kon komen. Overmars is met name bekend door zijn natuurfilms.

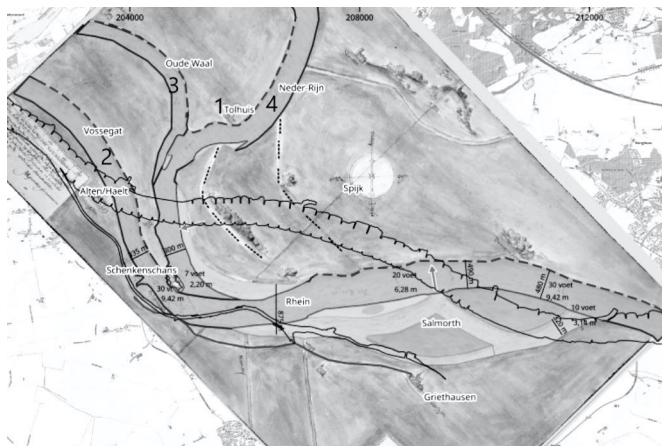
http://www.dwaalfilm.eu/hulhuizen_ongegang

Beteugeling van de rivier

Euwenlang zochten onze grote rivieren hun eigen weg. Vanaf de dertiende eeuw beperken de dijken die vrijheid enigszins, maar van een vaste bedding is nog geen sprake. Pas door de aanleg van kribben in de tweede helft van de negentiende eeuw kunnen de rivieren beteugeld worden.

Overmars legt uit hoe de steeds veranderende loop van de Rijn, maar vooral van de Waal de ondergang van kasteel Hulhuizen veroorzaakt hebben. Hij begint zijn verhaal omstreeks 1500. De splitsing van beide rivieren ligt dan bij Lobith. Niet voor niets heeft de graaf van Gelder daar het tolhuis laten bouwen. De Waal stroomt vandaar richting Millingen en de Neder-Rijn loopt in een boog richting Elten. Als gevolg van hoogwater en ijsgang ontstaat in de winter van 1538-1539 een crevasse (doorbraak door een oeverwal) in de onverdeelde Rijn het Vossegat. Dat is een oude rivierarm. De Waal en Rijn hebben dan twee bovenmonden: één van Rijn en Vossegat bij de latere Schenkenschans, één bij Lobith waar de Oude Waal en de Neder-Rijn zich splitsen. (In 1707 ontstaat de definitieve splitsing bij Pannerden.) Bij de Schenkenschans trekt het Vossegat het overgrote deel van het Rijnwater naar zich toe, waardoor de

Oude Waal, de Neder-Rijn en de IJssel steeds meer verzanden. Om de Neder-Rijn nog enigszins bevaarbaar te houden, wordt de Oude Waal rond 1600 afgedamd. De oude bedding is nog steeds in het landschap te zien.

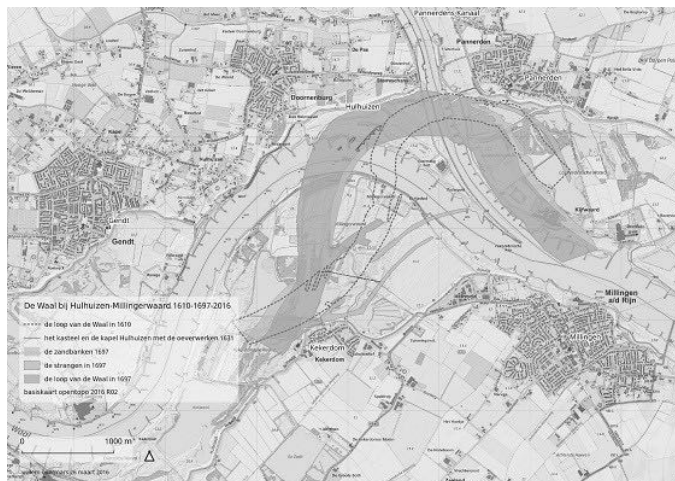

1. Tolhuis, 2 Vossegat, 3. Oude Waal en 4. Neder-Rijn

Beddingen van de Rijn en de Waal

Overmars vertelt hoe de Rijn en de Waal hun loop zochten. In de zestiende en zeventiende eeuw zijn de beide rivieren onderhevig aan sterke veranderingen. De Waal met een redelijk vaste rechtlijnige bedding verandert in een sterk meanderende rivier. De Waal stroomt in die tijd veel dichters langs Pannerden, dat daardoor bedreigd wordt. Langzaam verplaatst de stroom zich richting Hulhuizen, op weg om het kasteel mee te nemen met zijn golven. Op de volgende afbeelding is de situatie uit de zestiende eeuw geprojecteerd op de huidige situatie. Daarbij moet bedacht worden dat het Pannerdensch Kanaal er dan nog niet is. Met golfjes is de plaats van kasteel Hulhuizen aangegeven.

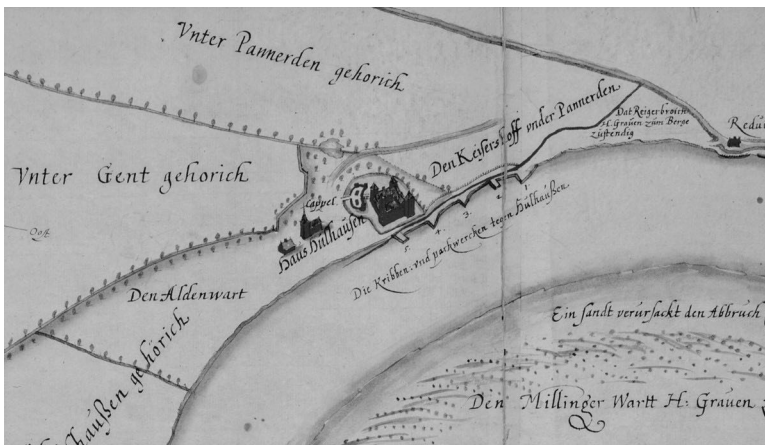
Het verhaal van Overmars geeft vooral een duidelijke

maar zijn dat het
kasteel aan de
overkant van de
rivier gezocht
moet worden.

Speurtocht locatie kasteel

Na de lezing van Willem Overmars vertelt Gerico de Vries over de uitslag van Euroradar dat met grondradar een onderzoek heeft gedaan op de plaats die de historische kring en ook Willem Overmars als waarschijnlijke plaats van het kas-teel hebben aangegeven. Ondanks dat de ont-vangst van de satellieten tegenviel en er op een paar plaatsen bomen stonden is er in de beelden

toch op plekken een kleurverandering te zien, daar waar mogelijk iets zou kunnen zijn. Helaas kon de apparatuur maar tot 5,25 meter diepte komen. Overmars denkt dat de resten van het kasteel dieper moeten liggen. Maar hoop blijft; de speurtocht is nog niet ten einde.

Via de op de vorige pagina genoemde link is ook de presentatie van Willem Overmars te bekijken.

met dank aan Gerard Janssen en
Geert Visser.

Uiteindelijk als er rond 1675 geen redding meer mogelijk is, worden stenen en ander waardevol materiaal zeer waarschijnlijk verkocht. De restanten van stenen vermoedt Overmars zijn waarschijnlijk in het water gaan draaien en als kolken in de diepten verdwenen.

Als onderzoekers nogmaals naar het kasteel willen gaan speuren, raadt hij aan om veel dieper te gaan zoeken. Het kan echter ook nog zo

De Kleine Winst

‘Je hebt geen lastige klanten, je maakt ze’, dat is altijd het motto van Tonnie Niels geweest. Toen hij met textiel langs de deuren ging, waren er wel eens klachten dat de stof bij een naad kerfde, omdat die te kort was afgeknipt, of verkleurde, kromp of een verkeerd verfbad had gehad. ‘Dat kon gebeuren, maar dan verving je dat artikel voor een nieuwe en ging het verkeerde terug naar de fabriek. Zo hield je tevreden klanten en daar moest je het in Gendt, Doornenburg en Haalderen toch van hebben’.

Het ouderlijk huis op 't Hof 5.

De beginnen

Hoe kwam hij, een timmerman, er eigenlijk toe om met textiel te beginnen? Dat was vanwege rugklachten; soms kon hij in de bouw de trap niet meer op of af. Van moederskant zat de familie al in de handel van kolen, vee en bijvoorbeeld een snoepkraam op de kermis en langzamerhand leek hem dat wel wat. Hij had al wat ervaring, omdat hij als jongen met Pietje Peters 's zaterdags met de groentekar van Herman Rensen de klanten afging. Hij had ook vaker Jan Eenarm (*bijnaam van Hekhuis*) op de markt in Gendt met textiel geholpen. Hij had dus al een klantenkring opgebouwd.

In 1966 had hij een startkapitaal van f 260,- bijeen gespaard. Daarvoor kocht hij elastiek, pleisters, borstels etc. en ging daarmee in twee fiets-tassen bij de mensen langs. Om de veertien dagen reed hij dezelfde route, dan wist men wanneer men hem kon verwachten. Bij het venten in de buitengebieden kwam hij nooit aan de voordeur, maar liep hij altijd achterom. Regelmatig kreeg hij een kopje koffie aangeboden, maar daar had hij vaak geen tijd voor.

De textielhandel verschilde nogal van het timmervak. Als timmerman probeerde je zo zuinig mogelijk met een stuk hout om te gaan, terwijl je als

handelaar vaak de vraag stelde: ‘Mag het ook wat meer zijn?’.

Het jaar daarop, in 1967, zag hij bij een timmerklusje voor Melkerij Lent in Nijmegen enkele bakfietsonderstellen liggen. Daarvan kocht hij er een voor f 5,-. Hij kreeg de melkvervoerder zo ver om het onderstel bij hem thuis op 't Hof in Hulhuizen af te leveren, want op zijn eigen fiets lukte dat natuurlijk niet. Als echte timmerman heeft hij het onderstel omgetoverd tot zijn

‘winkel’. Hij timmerde er een bak op en verdeelde deze bak in tweeën met allebei een eigen functie. De rechterkant van de bak diende als etalage en de linkerkant diende als voorraad. Zo konden de klanten goed zien wat Tonnie in de verkoop had en vanuit de voorraad verkocht hij zijn spullen.

Thuis werd zijn eerste magazijntje ingericht dat bestond uit opgestapelde en naast elkaar geplaatste sinaasappelkistjes.

In de tussentijd had Tonnie een ventvergunning gekregen en allerlei textielcursussen gevolgd,

soms tot heel laat in de avond. Ook het diploma handelskennis werd gehaald.

De bakfiets kreeg de naam De Kleine Winst. Die naam had hij bij een bedrijf in auto-onderdelen in Nijmegen gezien en meteen mooi gevonden.

Hij verkocht vooral Nederlandse producten zoals Treffer textiel, Zwaluw ondergoed, Havep werk-kleding en 5D theedoeken: De Doek Die Direct Droogt. Ook nylons, panty's, lakens en schorten zaten in zijn assortiment. Schorten waren toen nog in de mode en in vele modellen en designs te koop. Denk hierbij aan fantasieschorten, jasschorten, verpleegstersschorten en halve tailleschorten.

Het verkopen van wollen meisjesmaillots vond hij een crime. Die dingen jeukten en pikten en dat wilde hij eigenlijk niemand aandoen.

Het schoonmaakmiddel Swipe verkocht hij heel goed. De beste reclame hiervoor was gewoon een stukje muur schoonmaken met dit middel bij de mensen thuis. Dit stukje werd dan zo schoon, dat de mensen niet anders konden dan Swipe te kopen om hiermee de rest van de muur schoon te maken.

Het was wel zwaar fietsen met die bakfiets, want een aantal straten in Gendt en omstreken was nog zandweg. Dokter Baselier zei wel eens tegen hem, dat hij door fietsen bij weer en wind een conditie als een beer had gekregen.

Zijn bakfiets was de laatste die nog in deze omgeving rondreed. Hij kon er hard mee rijden en dat was best gevaarlijk want de rem was hier niet op berekend.

De hoogtijjaren

In 1970 schreef hij zich in bij de Kamer van Koophandel waardoor hij ook bij de groothandel voorraad kon bestellen. De pakken koffie vonden gretig aftrek bij een aantal bedrijven onderweg, zoals ook bij Milder in de Dorpstraat. Toen het later tijd werd voor uitbreiding, heeft hij hier een onderstel gekocht van een Commer vrachtwagen. Bij Veenhuis in de Dorpstraat werd de opbouw voor de winkel gemaakt op het reeds gekochte onderstel. De winkelrichting van de

H.R.-18556/7462

VERGUNNING
VESTIGINGSWET BEDRIJVEN 1954

KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR NIJMEGEN EN OMSTREKEN

Gelet op artikel 4, eerste lid, van de Vestigingswet Bedrijven 1954;

Gelet op het Vestigingsbesluit KLEINHANDEL IN TEXTIELGOEDEREN 1962

BESLUIT:

Aan: _____

Aan: A.P.R. Niels _____ geb. 17 juni 1947

Aan: x x x x x x x x _____ geb. x x x x x x x x

Aan: x x x x x x x x _____ geb. x x x x x x x x

als ondernemer(x)

handelend onder de naam "De Kleine Winst"

gevaarlijk vergunning te verlenen tot het uitoefenen van de kleinhandel in textielgoederen x x

in de inrichting gevestigd in het perceel _____

't Hof _____ Nr. 5

te G E N D T (O.B.)

voor welk bedrijf in deze inrichting optreedt

als bedrijfsleider:

Ondernemer _____ geb. _____

als beheerder:

Ondernemer _____ geb. _____

 Nijmegen, de 19 januari 1970

De adjunct-sekretaris:

P.B.H. Deelen

Dit vergunning verslaat:
a. Wanneer de bedrijfsinrichting niet is aangegeven voor 19 juli 1970
b. Wanneer de bedrijfsinrichting door de op dit bewijs van vergunning vermeldde ondernemer(s) gedurende 12 maanden anders dan wegens overname, overname of anderszins is gewijzigd
c. Wanneer de in deze vergunning vermeldde bedrijfsleider of beheerder deze bevoegdheid verliest
d. Wanneer de in deze vergunning vermeldde bedrijfsleider als zodanig gaat optreden in een andere onderneming, wordt het gesloten op grond van een voorlopige vergunning of een overname
e. Wanneer de in deze vergunning vermeldde beheerder als zodanig gaat optreden in een andere onderneming, wordt het gesloten op grond van een voorlopige vergunning of een overname

optreden in een andere onderneming of in een ander dan op deze vergunning vermeldde onderwerp van de onderneming, wordt de vergunning op grond van een voorlopige vergunning of een overname, op grond waarvan de vergunning is verleend, is ingetrokken en tegelijkertijd geen beroep meer open staat.
Het vermeldde onder e, d, e en f is niet van toepassing gedurende een falissement.
Indien de gegevens, welke ter verkrijging van deze vergunning zijn verschaft, zodanig onjuist of onvolledig blijken, dat deze vergunning aan zijn geworteld, indien bij de beoordeling van de aanvraag de juiste gegevens niet bekend waren, wordt deze vergunning ingetrokken.
De vergunning moet worden ingetrokken indien de vergunning is verleend op grond van een voorlopige vergunning of een overname, die van de inhoud ongeschikt kan worden geacht.

Model F 85523/9

Karen 17.56

wagen heeft Tonnie zelf gebouwd met een goede kameraad. Met een scheepselektricien werd d.m.v. een omvormer voor de accu verlichting in de bus verkregen met TL-buizen van 220 volt. De bus kon maximaal 70 km per uur rijden. Door de winkelwagen kon het assortiment verder uitgebreid worden, wat als consequentie had dat de klanten langer de tijd namen om eens goed rond te snuffelen. Ook kon hij door de wagen zijn verkoopgebied uitbreiden.

De markten

Wekelijks was Tonnie te vinden op de markten in Doetinchem, Lobith, Zetten, Bemmelen en de Achterhoek. In Doetinchem kreeg hij altijd hulp van zijn moeder, tot grote vreugde van de Turkse mannen die ondergoed e.d. moesten kopen voor hun vrouwen en kinderen zonder dat die erbij waren. Tonnie had daar als man volgens hen geen verstand van en zijn moeder uiteraard wel.

De inhoud van de winkelwagen.

Op de markt verkocht hij ook handwerkpakketten. Soms kocht hij deze handwerken ook weer in van de maakster als ze af waren, want hij had ook klanten die zelf niet handig waren en het dus graag kant-en-klaar kochten.

Tonnie verzoon allerlei promotieacties, zoals korting op een nieuwe stropdas als je de oude inruilde. Thuis werden de oude gewassen, geperst en weer voor een speciale prijs verkocht. Dat was pas duurzaam...

Vaderdag was een verhaal apart! Meestal kwam moeder met vader in de winkelwagen en dan mocht vader zelf het hele S.O.S.-pakket (sokken, overhemd en een stropdas) uitzoeken. Vaak was moeder het niet eens met de smaak van vader en kreeg vader de opmerking: 'Dat is toch niet mooi?!' en als vader kwaad weg was gelopen

kwam moeder later alsnog het hele pakket kopen als cadeau, maar dan wel volgens haar smaak.

Op een gegeven moment verkocht hij aan de kraam ook een partij plastic teilen. Dat werd leuk verkocht, totdat de mensen er achter kwamen dat ze die niet handig mee konden nemen op de fiets.

Tonnie raakt niet uitgepraat over alle acties. Op een dag gingen de bejaarden uit Doornenburg een dagje uit met een tussenstop in Vierlingsbeek waar zijn broer Peter een bakkerij had. Ze kregen van Peter en Tonnie koffie met als traktatie een stuk Limburgse vlaai. Dat was zo'n succes dat ze later thuis ook graag Limburgse vlaai wilden. Via Tonnie konden de klanten voor Kerst een vlaai bestellen. Dit werd zo'n hausse dat Peter dat helemaal niet aan kon en een fabriek moest inschakelen.

De nieuwe tijd

Van lieverlee werden er bijna geen schorten meer verkocht en maakten geborduurde en gekleurde lakens plaats voor dekbedhoezen. Dat die lakens van goede kwaliteit waren, blijkt nog regelmatig als Tonnie mensen tegenkomt, die vertellen, dat ze nu nog altijd textiel van hem bezitten en gebruiken.

Uiteindelijk is Tonnie met De Kleine Winst gestopt. De nog aanwezige voorraad heeft nog lange tijd bij zijn moeder in het oorspronkelijke magazijntje gestaan. Toen zijn eigen dochter zo'n 10 jaar oud was, heeft zij alle oude voorraad meegenomen naar de rommelmarkt en het daar nog prima verkocht. Handel zit gewoon in het bloed.

Nadat Tonnie stopte met De Kleine Winst begon hij samen met zijn vrouw een cafetaria in Nijmegen. Hier waren de zelfgemaakte snacks, zoals kroketten, gehaktballen en ijs een groot succes! Daarna startte hij in Nijmegen met een nieuw bedrijf: Niels Popcorn Bakkerij.

Het is wel duidelijk dat de handel zijn hele leven hoog in het vaandel heeft gestaan. Ook de latere jaren waren bijzonder en druk, maar dat is weer een ander verhaal.

Yvonne de Boer-Ravestein

De wollef en de zeuve geitjes

D'n ouwe geit keek naor hör zeuve blage. Dâ ware nog mar kleine geitjes en die ko'j zwat nie allinig laote. Mar toch mos dâ zo now en dan. Ze moste ète hemme en daorveur gieng ze dan ekkes naor de winkel ien't durp. Now hasse allinnig lekkere hunger mar ze wou toch gaon.

Djörum zei ze: Luuster us kiendere, 'k Hè barre zin ien olieneutjes, kan'k ollie ekkes allinnig laote? Dan gao'k naor 't durp en dan kop ik mien eige 'n kwak van die dinger.

De kleine geitjes mekkerden 'n bietje. Nim d'r dan vör ons ôk wâ mè moed, want wi'j zien d'r ôk bar gek op.

Moed knikte. Dâ's goed kiendere mâr dan motte gullie wel precie-s doewn wawwe now gaon afsprêke. 't Kan zien dâ de wollef prebie-r ollie vör de solo te houwe. Die kan zien eige mooi veurdoewn, mar aon de zwarte knöke ku'j 'm kenne. Kiek uut, kiek uut, want â'j de deur losmak vret ie ollie kats op.

Dâ's goed moed, zeije de blaoge en moed gieng d'r vandeur en ze doch: Ekkes allinnig want dâ hê'r 'n alleenstaonde geit zo af en toe bar nodig.

Toen moed weg was gienge de geitjes zuut aon't speule, mar dâ was mar ekkes want d'r wie-r al drek aon de deur geram-meld. Mar ze lie-te zich nie vör de solo houwe want zô hard zou moed nie rammele. En toen d'r wie-r ge-roe-pe: Make gullie d'n deur us los wiste ze 't medeem. Dâ was de wollef, dâ was goed te heure aon zien harde stem. Nee, rie-pe ze, kloot gi'j mar op want gi'j bun onze moed nie, gi'j bun de wollef!

Mar de wollef doch: Ik krieg ollie wel, now mô'k ers hoognodig naor de

lepkeskjel want die vörköp kriet. Dâ grei mô'k hemme was a'j dâ op ét ku'j allinig nog mar zachjes praote, teminste nie bèter te wete. En zo gieng 't. Mar toe tie wer aon de vördeur ston te rammele en te boekse umdâ tie naor binnen wou, zeije de geitjes Lao'r ons ers mar us ow ha-nd zie-n. De wollef lei 'n poot op de vinsterbank. De geitjes lachte hum uut. Onze moed hé nie van die zwarte knöke. Wegweze en nie mer trugkomme, rie-pe ze en ze gienge verder mé'r 't speule.

Mar d'n wollef was ôk nie gek! Hi'j lie-p naor de bakker en staok de knöke ien't mèel. Zô doch tie, now zien ze wit zat.

Vör de darde keer ston tie toen op de vördeur te boekse en gi'j begriep 't al, de geitjes deje de deur los. Zô zei de wollef, now hé'k 't vör mekaor. Dâ wie-r ôk wel tied, want'k verrek van d'n hunger.

De geitjes schrokke zich zwat kepot en prebie-rde d'r vandeur te gaon en toen dâ nie gieng, vörstop-pelde ze hun eige. D'n ène kroop onder de toffel

en 'n a-nder gieng onder de dêkes ien bed ligge. En nog vör de wollef 't ien de gaote hâ ware ze allemaol vörstoppe. Ien de kachel, onder de was-teil ien 'n paor kaste en één was de keuke ien geschote.

Maja, d'r was gin houwe aon. De wollef kon ze ruke en hasse al drek gevonde. Hi'j vrat d'n èen nao d'n a-nder op. Mar 't klenste geitje kon tie wel ruke mar nie viende. Die hâ zich ien de kas van de klok vörstoppe. Toen de wollef ze allemaol hâ opgevrête, bökste hi'j dâ'r 't barste en hi'j mie-k mè sien dikke pens dattie weg kwam. Bute, bi'j 't waoter onder 'paor struke. gieng tie ligge. Hi'j was d'r muuj van geworde en viel al drek ien slaop.

Ekkes laoter kwam moed wer thuus. Ze schrok zich kepot want 't was 'n zootje. De vördeur ston wagewied los en ien huus was alles kepot. De stoewle en banke lage um. De kussels en dêkes leije op de grond en de kiendere ware njuirnt te viende. Mar toen hörde ze de jongste pie-pe. Moed, is de wollef weg. kan'k al uut de kas komme? Waor bu'j kiend? rie-p moed. Ien de kas van de klok, daor kon die verrekkeling nie bi'j komme. Mar vör de res hettie al mien bruurs en zusters opgevrête. Gullie zulle wel begriepe dâ moed d'r bar van mos hule.

Ze wis zich zwat gin raod van vördrie-t en lie-p schrawwend mette jongste, dâ kleine schrepele ding, naor bute. Daor zag ze de wollef onder een boom ligge. Hij slie-p die vuile vie-ze rotzak. Me pien in de buuk van engs lie-p ze naor 't bees toe. Hi'j lei op de rug mette dikke buuk umhoog en hij bökste en snurkte tegeliek. Ze had de huier rech umhoog staon van engs en zo lie-p ze d'r umhin, tot 't kleine geitje rie-p: kiek moed kiek, d'r zit lève ien dien buuk. Moed keek en zag 't ôk. De barre dikke buuk trilde en dâ kwam nie allinnig van 't snurke. Nee doch ze, dâ sien mien blage, die lève nog, ien alle geval nog één, mâr 't kunne d'r ôk meer zien. Ze behoefde nie lang nao te dinke. Kiend, gao gi'j us gauw ien huus mien neaideus haole, gi'j wit toch wel waor die stid?

Ja moed mar de wollef hê d'r 'n barre zooi van gemak, dus 'k zal bes motte zuke. Doe mar kiend en schie-t op want misschien kan'k ow bruurs en zusters nog redde. Ekkes laoter kwam 't kleine geitje mette neaideus aon sleupe. Wâ hê'j d'r toch allemaol ienzitte moed? Dâ ding is allejekes zwaor. Ik kan 'm zwat nie beure. Kom mar gauw hier kiend. Mien neaideus is 'n soort gereedschap-pekis. Djörrum istie zô zwaor. Mâr dâ zâ'k ow zummedeem nog wel uutlegge. Ers motte de blage worde gered. Mè'r 'n grote scheer knipte ze de buuk van de wollef los en medeem al staok een van de kiendere de kop al naor bute en ekkes laoter spronge ze d'r alle zes achter mekaor uut. Ja dâ was allemaol héé bar. Wâ hadde ze schik allemaol. Kiendere kiendere zei d'n ouwe geit. Wâ he'k

zurg gehad over ollie. Dâ gullie allemaol nog lève is zwat nie te gleuve. Mar dâ de wollef mettie scheur ien de buuk gewoon deurslie-p was ôk nie te begriepe.

Mar, zei moed, now 't nog kan, want hi'j blief mar slaope, zuwwe die klote wollef zien grepkes mar us vörgoed aflere. Gaon gullie mar us zwaore keije zuke. Nie zô raor kie-ke, doe dâ now mar. Drek zu'j zie-n wâ'k d'r mè gao doewn en dan zuwwe nog wel us zie-n wie d'r 't leste git lache. De blage sleupte 'n kwak keije tot bi'j de wollef en moed douwde die dinger ien de losgeknipte buuk. Toe tie vol zat neaije ze hum dich. Zô en now mowwe wachte en kie-ke wâ'r 't wör.

Toen de wollef wakker wie-r hattie barre dors. Hi'j gieng staon umdâ tie naor 't waoter wou um te drinke. Mè'r 't lope rammelde de keije ien zien buuk tege mekaor aon.

Toen rie-p tie:

Wâ hots en klots daor ien mien buuk?

En toen tie zien eige vörover boog um te drinke, viel tie ien't waoter en gieng medeem köpke onder. Dattie toen is vörzope mô'j mar gleuve want hi'j is nie mer bove waoter gekomme. De zeuve geitjes hadde schik. Ze danste mè moed um 't waoter hin want ze behoefde vör de wollef nie mer bang te zien.

Tekst: Herman Buurman Tekening: Wilma Schouten-Kregting

Welkom nieuwe leden

Uit Gendt, tenzij anders vermeld:

Dhr. J.T.H.M. Pere
Dhr. J. Wissing
Fam. H. van Moerkerk
Dhr. B.J. Cornelissen
Dhr. H. Peters, Huissen
Mevr. J. van Driel
Dhr. T. Teunissen
Mevr. H.M. Rutten
Dhr. H.M. van Meekeren, Nijmegen
Mevr. T. Tenback-Nissen, Bemmelen
Mevr. G. Derksen-Jans
Dhr. B. Janssen, Australië
Dhr. F. van Duijn, Amsterdam
Mevr. A. te Dorsthorst
Dhr. M. van Heck
De heer en mevr. R. van Moerkerk

Wij hebben nu 931 leden!

Deze nieuwe heer maakte den totalen ondergang van het huis mede. In het jaar 1654 was het nog intact; te midden van breede, door de Waal gevoede grachten, bestond het uit vier groote, door hoektorens geflankeerde vleugels; de bijbehorende Mariakapel stond buiten de gracht. In dit jaar was het Waalwater reeds tot op 8 roeden van het slot doorgedrongen; ten slotte spoelde het slot zoowel als de kapel weg 1). Enkele resten zullen nog wel zijn blijven staan en zoo was het mogelijk, dat een laat 17de- of vroeg 18de-eeuwsche teekenaar van Hulhuizen nog een plomp stuk bouwwerk als laatste overblijfsel van het oude slot in beeld kon brengen 2).

Zie ook artikel lezing Overmars p. 19 en 20.

Bron: Graswinkel, D.P.M., *Hulhuizen in Bijdragen en Mededelingen Gelre*, deel XXX, 1927, p. 10.

Overleden

Wegens **overlijden** hebben wij afscheid moeten nemen van ons (familie)lid:

Mevr. Mieneke (Wilhelmina Theodora) Rosmulder

weduwe van Jos Joosten
Geboren 1 juni 1922
Overleden op 26 mei 2019

Mevr. Bernardina Hendrica van Wachtendonk

weduwe van Wim Geurtz
Geboren 18 oktober 1928
Overleden op 10 juni 2019

Mevr. Wilhelmina Arnolda Gerarda de Man

weduwe van Johannes Theodorus de Jong
Geboren 5 juni 1931
Overleden op 5 juli 2019

Dhr. John Arts

echtgenoot van Betsy de Haan
Geboren 6 januari 1945
Overleden op 25 juli 2019

Wij hopen dat de naasten en vrienden veel troost en steun krijgen van hun omgeving.

Aanwinsten

Ontvangen van:

Ted Kregting, aantal oude kerkboeken

Henk van Meekeren, sigaarbandje pastoor Pelgröm

Annemarie Roording, groot aantal bidprentjes verzameld door haar moeder

Fam. Rensen, overlijdenskaart en bidprentje

Theo Aarntzen, aantal jaargangen blad De Bataven

Historische Kring Doornenburg, aantal bidprentjes

Carla Klaassen, fotomap over o.a. bevrijding 1945-1970

Chris van Asperen, spel Canon van Nederland

Henk Botterblom, gedigitaliseerde film Harmonie 1994

Fam. Milder, diverse foto's uit erfenis Ria Milder

Historische Kring Bemmelen, kaart Gendt van 1945

Hist. Kring Huessen, groot aantal bidprentjes

Gerda van Brakel, trommeltje Van Driel banket 1912-1987

Wim Rikken, twee foto's Carnaval en een afbraak huis

Geert Peperkamp, aantal tijdschriften De Greep naar de Macht

Chris van Asperen, boekje Schutterijen vroeger en nu

Sjaak de Beijer, foto's en bidprentjes

Henk Venselaar, vaas Kersenfeest 1995 was afscheidsgeschenk Gert Hooijman

In brievenbus: rouwkaart en bidprentje mevr. De Jong-De Man

Christiaan Wijninger, d.v.d.

Leo de Beijer, foto Schippersbond en koningspaar

Bestuur Historische Kring Gende

Voorzitter: Willem Rasing,
Bernhardstraat 22, 6691 ZM GENDT,
tel. 0481 424546

Secretaris: Yvonne de Boer-Ravestein,
Waterwolf 31, 6681 TH BEMMEL,
tel. 0481 422400

Penningmeester: Geert Witjes,
De Haspel 9, 6691 PP GENDT,
tel. 0481 422851

Foto- en knipselarchief: Riet Berends-Peters,
Baron van Gendtlaan 7, 6691 ZH GENDT,
tel. 0481 422471

**Tweede Wereldoorlog en Politionele Acties
Nederlands-Indië:** Robert Braam,
E-mail: Rmabraam@gmail.com

Genealogie en ledenadministratie:
Mia Gerrits-Bouwman,
Steenakker 11, 6691 DM GENDT,
tel. 0481 423543

Geografie (en archeologie): Gerard Janssen
Klappenburgstraat 1 J, 6681 XN BEMMEL,
tel. 0481 431324

Presentaties: Henk Klaassen,
v.d.Duyn van Maasdamstr. 8, 6691 CT GENDT,
tel. 0481 424253

Jaarprogramma: Ria Schouten-de Haan,
't Hof 10, 6691 HK GENDT,
tel. 0481 422781

Ons lidmaatschap loopt van januari t/m december. Het lidmaatschap van de kring kost al jarenlang € 15,- en samen met het themaboek Terugblik € 22,-. Met een cadeauabonnement maakt u iemand voor € 15,- voor een heel jaar lid. Het abonnement stopt vanzelf weer op 1 januari. Ook dit jaar krijgt een nieuw lid trouwens ons boek *Gendt tussen Kraaijenbosch en Knieneepol* gratis als welkomstgeschenk.

Lege plek in Ganita mare 2019-2

Op blz. 29 van de vorige Ganita mare is bij het drukken een tabel weggevalen. In deze tabel stond een overzicht van het aantal steenfabrieken in Gendt vanaf 1850 tot nu.

1851	1858	1860	1875	1881	1891	1901	1911	1921	1931	1941	1981	2019
3	5	6	6	6	6	5	5	3	3	2	2	1

Colofon:

e-mail: info@historischekringgente.nl
website: www.historischekringgente.nl
www.facebook.com/historischekringGente

Webmaster: Aad Hendriks

Redactie Ganita mare:
Yvonne de Boer-Ravestein (eindredactie)
Mia Gerrits-Bouwman
Henk Klaassen
Geert Visser

Onze redactie is te bereiken via bovenstaand e-mail adres, maar ook op de in de kolom hiernaast genoemde adressen en telefoonnummers.

Huisvesting: in Villa Ganita
Nijmeegsestraat 19, 6691 CK Gendt

Betalingen:
Hist.Kring Gende te Gendt
bank NL93 RABO 01164 26 705

Drukwerk Ganita mare:
Edisonstraat 11a, 4004 JL Tiel

ISSN: 1878-7908

Omdat deze tabel heel duidelijk maakt hoezeer de werkverschaffing in Gendt van steenfabrieken afhankelijk moet zijn geweest, willen wij die tabel toch hier nog laten zien.

Welkom op de maandagavond vanaf 20.00 uur en op de woensdagmorgen vanaf 09.30 uur.

Al is het alleen maar voor de koffie

Bjent zei:
Dâ's zo gelège: Gi'j bun pas èrem as ow 'n luus over de lèver kruup.